

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

ЩОМІСЯЧНИЙ
ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 7

ЛИПЕНЬ

РІК ВИДАННЯ 7-й

ВИДАВНИЦТВО „ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“
ХАРКІВ — 1930

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літописі
Українського Друку“, К ртко-
вому репертуарі та інших по-
казниках Української Книжко-
вої Палати

Укрполіграфоб'єднання
Третя Друк. ім. Фрунзе
Харків, Донець-Захарж., 6
Укрголовліт 79-жб
Зам. 1717. Прим. 1.700

З М І С Т

I. Статті

	Стор.
До нових перемог	5—17
В. Путилин. Генер. перспективи грузооборота Запорожского шлюза	18—37
А. Пробст. К теории промышленного штандорта	38—57
В. Акуленко. Пути и этапы „перегона“	58—68

II. Нариси і замітки

Л. Болтенгаген. СССР — 2-я в мире страна по выпуску черной металло- продукции	69—83
И. Авербах. Кредитные планы в условиях банковской реформы	83—91
Л. Хейфец. Индустриализация—импортная независимость	91—98
В. Бородкин Проблема мідетопильного сірчано-кислотного комбінату на Україні	99—106
М. Гольдберг. Про систему управління на Сталінському Машинобудівельному заводі ім. Рикова	107—112
Д. Кудря. Шляхи реконструкції с. г-ва в районі Дніпрельстану	112—122
М. Островський. Підсумки й досвід весняної путини	123—132

III. По округах

Н. Кисильов. Прибутковість колгоспів та індивідуальних господарств на Одещині	133—139
А. Резник. Стан житлобудівництва в Києві	139—146

VI. Критика і бібліографія

Програм великих робіт на аграрному фронті. О. Бик	147—152
Основні моменти реконструкції промисловости СРСР—Я. Гун	152—155
В. Келлер. Англо-америк. школа політич. економії. А. Фішман	155—157
А. Н. Swift. The American Chemical Industry Л. Уліцький	157—159
Otto Heller. Sibirien ein anderes America. К-н	159—162

До нових перемог.

Оці два з половиною роки, що минули між XV і XVI з'їздами ВКП(б), являють собою період напруженої боротьби та величезних перемог робітничої класи нашого Союзу на всіх ділянках фронту соціалістичного будівництва. З другого боку, ці роки являють період дедалі все більшого наростання та загострення суперечностей у капіталістичному світі, період краху ілюзій „процвіту“ капіталізму тих ілюзій, що стали за основу теорії „організованого капіталізму“. Цей період, як говорить тов. Сталін, є переломовий. Ці роки були для СРСР роками перелому в напрямі величезного економічного піднесення та організації розгорнутого соціалістичного будівництва на всьому фронті. Для країн капіталізму цей перелім означав поворот до економічного занепаду, кінець „процвіту“. Для всякого об'єктивного споглядача за ці роки стали очевидні переваги радянської системи господарства перед системою капіталістичною.

Останніми роками в країнах капіталістичного світу зайшла глибока й тяжка економічна криза, дарма що там досягнуто високого рівня технічного розвитку, дарма що в багатьох із них могутній виробничий апарат і вони багаті на капітали. А тим часом у країні рад ми маємо небувале господарстке зростання, нечувані темпи господарського розвитку, що розлютовують і разом з тим завдають смутку класовим ворогам пролетаріату на всьому світі.

Капіталістична система продукційних відносин, ставши на даній стадії капіталізму путами для розвитку продукційних сил, все глибше й гостріше виявляє всі ті суперечності, що її роздирають. Становище робітничої класи й усіх трудящих по капіталістичних країнах все гіршає; робітнича класа цих країн все більше революціонізується, збираючи сили та готуючись до скорого знищення капіталізму, до його революційного зриву. У країні Рад за ці роки ми маємо безперервне поліпшення матеріального становища всіх трудящих, нечуване трудове піднесення, ентузіазм у соціалістичному будівництві, мобілізацію робітничою класою всіх своїх сил та енергії на зміцнення радянської системи господарства, на забезпечення успішного будівництва та збудування соціалістичного суспільства.

У країнах капіталізму розвиток техніки в сільському господарстві призводить до розору та зубожіння багатомільйонних мас хліборобів і до тяжкої аграрної кризи. У країні Рад соціалістична промисловість розвиваючись стає за базу для корінної технічної й соціально-економічної реконструкції сільського господарства, для розвитку продукційних сил у ньому, для підвищення матеріально-культурного рівня десятків мільйонів бідняцько-середняцьких мас селянства — на основі розвитку соціалістичних форм господарства, для позбуття „ідіотизму сільського життя“ (Мічурін). У країнах капіталізму все більше посилюється національний і колоніальний пригніт і намагання олігархії монополістичного

капіталу нечуваною експлуатацією колоній забезпечити собі високий зиск. Національно колоніальне пригнічення спричиняється до національно-визвольного руху серед пригнічених народів, до національних війн проти панування імперіалістичних країн, війн, що розхитують капіталістичну систему господарства. У країні Рад ми маємо швидкий розвиток господарства відсталих областей і народів, розцвіт культури національностей, раніш пригнічених, зміцнення основ національного братерства, згуртування трудящих всіх народів Радянського Союзу навколо радянської влади.

XI з'їзд КП(б)У і XVI з'їзд ВКП(б) зробили підсумки перейденому періодові, підсумували наші досягнення та успіхи, досягнуті в боротьбі з труднощами, вияснивши характер цих труднощів, як труднощів, що обумовлюються нашим ростом на даному етапі реконструктивного періоду, відмінно від труднощів занепаду, що бачимо в країнах капіталізму. XI та XVI з'їзди партії мобілізували волю, енергію й активність робітничої класи й усіх трудящих нашого Союзу на те, щоб подолати труднощі, що стоять перед нами на шляху нашого дальшого соціалістичного будівництва, і намітили плян і шляхи цього будівництва, плян і шляхи розгорнутого наступу соціалізму на всьому фронті, шляхи збудування підвалин соціалістичної економіки в нашому Союзі. XI з'їзд КП(б)У та XVI з'їзд ВКП(б) — це з'їзди організації розгорнутого соціалістичного будівництва на всьому фронті.

„XIV з'їзд був переважно з'їзд індустріалізації, XV з'їзд був переважно з'їзд колективізації, це було підготування до загального наступу. Відмінно від перейдених етапів, період перед XVI з'їздом являє собою пдріод загального наступу соціалізму на всьому фронті, період посиленого будівництва соціалізму і в галузі промисловости і в галузі сільського господарства. XVI з'їзд — це з'їзд розгорнутого наступу соціалізму на всьому фронті, ліквідації куркульства як класи і здійснення суцільної колективізації“ (Сталін).

Про успіхи нашого господарського розвитку за перейдений період, між XV і XVI з'їздами, на основі індустріалізації країни, про бурхливі темпи цього розвитку, нечувані й неможливі ні в одній капіталістичній країні — говорять числа й факти господарського росту нашого Союзу за останні 2½ роки. Подамо лише декілька чисел.

Перед XV з'їздом ВКП(б) огульна продукція всієї промисловости СРСР становила 102,5% довоєнного рівня; поточного 1929/30 року ця продукція становитиме не менш, як 180% довоєнного рівня. Огульна продукція всього сільського господарства становила перед XV з'їздом 106,6% довоєнного рівня, а поточного господарського року 113-114%. Вантажооборот усієї нашої залізничної мережі становив 1926/27 року 127% довоєнного рівня, а поточного року — 193%. Торгово-посередницький оборот у країні становитиме поточного року 202% до 1926/27 року. Народний прибуток СРСР від 1926/27 р. до 1929/30 р. зростає з 23127 млн. крб. до 34 млрд. крб., цебто в півтора рази. Наш Союз, завдяки правильній генеральній лінії партії, стоїть тепер напередодні перетворення з країни аграрної на країну індустріальну. Якщо перед XV з'їздом ВКП(б) промисловість давала в огульній продукції народнього господарства 45,2%, а сільське господарство 54,8%, то 1929/30 року промисловість дає 53%, а сільське господарство 47% усієї огульної продукції народнього господарства. Надто ж високі темпи розвитку нашої важкої промисловости. Продукція знаряддя та засобів виробництва становила 1927/28 року 27,2% усієї продукції промисловости, а поточного господарського року вона становитиме 32,7% цієї продукції. Капітальні вкладення в промисловість 1926/27 року становили: в усупільнений

сектор 1.270 млн. крб. і в приватно-господарський та капіталістичний сектор 63 млн. крб. Поточного 1929/30 року капіталні вкладення в усупільнений сектор дорівнюють 4.275 млн. крб., зрісши більш як утриє проти 1926/27 року, а в приватно-господарський та капіталістичний сектор—51 млн. крб. і становить 81% проти 1926/27 року. П'ятирічний план капітального будівництва у промисловості буде виконаний за $3\frac{1}{2}$ —4 роки, а в важкій промисловості навіть за 3 роки. Огульна продукція усупільненого сектора промисловості зростає за три роки від 11.999 млн. крб. у 1926/27 р. до 24.740 млн. крб. у 1929/30 р., цебто більш як удвоє; у приватно-господарському та капіталістичному секторі промисловості огульна продукція зменшилась з 4 043 млн. крб. у 1926/27 р. до 3.310 млн. крб. у 1929/30 р., а в продукції великої промисловості питома вага приватно-господарського сектора становить 1929/30 року тільки 0,7%. Це означає, що бурхливий розвиток нашої промисловості пішов соціалістичним шляхом, а капіталістичні елементи в промисловості нашої країни остаточно вже зникають. Це означає, що „питання—хто кого, питання за те, чи соціалізм переможе капіталістичні елементи в промисловості, чи вони переможуть соціалізм—уже розв'язане в основному на користь соціалістичних форм промисловості. Розв'язане остаточно й безповоротно“. (Сталін).

За два з половиною роки, що минули між XV та XVI з'їздів ВКП(б), рівень продукції нашої соціалістичної промисловості подвоївся. Таких темпів розвитку не знає ні одна країна в світі. Такі темпи розвитку нашого господарства гарантують виконання п'ятирічного плану за чотири роки. По окремих галузях промисловості п'ятирічку виконується ще за коротші строки—за $2\frac{1}{2}$ —3 роки. Напр., п'ятирічку нафтової промисловості виконується за $2\frac{1}{2}$ роки, торфової промисловості—за $2\frac{1}{2}$ роки, загального машинобудівництва—за $2\frac{1}{2}$ —3 роки, с.-г. машинобудівництва й електротехнічної промисловості за 3 роки.

За цей же самий період надзвичайно зростає й велике усупільнене сільсько-господарське виробництво. Чимала частина середняцького селянства в основних зернових районах звернула на соціалістичний шлях і разом з біднотою перейшла од відсталого дрібного індивідуального господарства до великого колективного господарства. П'ятирічку радгоспного будівництва буде виконано за три роки, п'ятирічку колгоспного будівництва перевиконується за 2 роки.

Високі темпи індустріялізації Союзу, розвиток сільсько-господарського машинобудівництва й постачання селу тракторів та с.-г. машин через машино-тракторні станції, через тракторні колони і т. д.—створили базу для соціалістичної реконструкції сільського господарства. Рішуче та неухильне здійснення генеральної лінії партії на індустріялізацію СРСР, політика партії на рішучу боротьбу з куркулем, розвиток с.-г. кооперації, що привчає індивідуального селянина до колективного господарювання, і нарешті те, що селянин на досвіді переконався в перевагах колективних форм господарства, обізнаність з перевагами великого господарства—все це підготувало масовий поворот селянства до соціалізму.

На основі масової колективізації, що провадять її самі бідняцько-середняцькі маси, партія перейшла до ліквідації куркульства як класу, здійснюючи цю політику як невід'ємну складову частину суцільної колективізації.

Ці величезні успіхи нашого соціалістичного будівництва на всіх ділянках господарського фронту, успіхи, що сталися в результаті правильної лінії партії та її ЦК та надзвичайного трудового піднесення й ентузіазму робітничих мас—і дали можливість перейти до загального

соціалістичного наступу на всьому фронті. „Соціалістичні відносини в СРСР, що до досі спирались були майже тільки на саму соціалістичну промисловість, віднині починають спиратися також і на соціалістичний сектор (велике виробництво в формі колгоспів та радгоспів) у сільському господарстві, що швидко тепер зростає“ (з резолюції XVI з'їзду). А це значить, що, будуючи соціалізм на рейках НЕП'у, ми вступили вже в останній етап НЕП'у, етап його діалектичного заперечення. „Здійснюється поставлене Леніним завдання перетворити „Росію непівську на Росію соціалістичну“ (з резолюції XVI с'їзду на звіт ЦК).

Буржуазні ідеологи — Устрялови всіх гатунків — вбачали у НЕП'і еволюцію і ждали в нашій країні реставрації „здорового капіталізму“. Троцькісти бачили в НЕП'і тільки відступ і плескали про термідор, про переродження партії і т. інш. Праві опортуністи доводили, що суть НЕП'у полягає в „нормальних“ ринкових стосунках, в безперешкодному розвитку капіталістичних елементів нашої країни, і виставляли теорію про мирне співжиття та розвиток соціалізму і капіталізму в нашій країні, про те, що куркуль мирно „вростатиме“ в соціалізм. Бачивши ленінську лінію партії на забезпечення успішного будівництва соціалізму, лінію боротьби з капіталізмом та витиснення його, праві лементували про ліквідацію НЕП'у. Партія, лишаючись вірна ленінізмові, виходила з того, що „НЕП є особлива політика пролетарської держави, розрахована на те, щоб допустити капіталізм, коли командні висоти в руках пролетарської держави, розрахована на боротьбу елементів капіталістичних і елементів соціалістичних, розрахована на зростання ролі соціалістичних елементів коштом елементів капіталістичних, розрахована на перемогу соціалістичних елементів над капіталістичними, на знищення кляси, на збудування підвалин соціалістичної економіки“ (Сталін).

Партія й вела таку лінію, щоб забезпечити перемогу соціалістичним елементам над капіталістичними, забезпечити можливість збудувати підвалини соціалістичної економіки. Завдяки одій правильній ленінській лінії партії, ми й маємо ті величезні досягнення, ті величезні успіхи в справі господарського соціалістичного будівництва, які відзначив XVI з'їзд, про які ми говорили вище. Саме через те, що партія розуміла по-Ленінському, а не по-Устрялівському, не по-троцькістському і не так, як праві ухильники, — вона на рейках НЕП'у й забезпечила, поруч з бурхливим зростанням соціалістичної промисловості, те, що „міняється саме співвідношення різних економічних укладів у господарстві СРСР, оскільки, на додаток до соціалістичного укладу в промисловості, зростає соціалістичний уклад у сільському господарстві СРСР, де він виперає капіталістичний уклад“ (з резолюції XVI з'їзду на доповідь т. Яковлева). А це означає, „що ми стоїмо на порозі ліквідації останньої серйозної капіталістичної кляси, кляси куркулів“, що ми вступили, в „період прямого й розгорнутого соціалістичного будівництва на всьому фронті.“ (Сталін).

XVI з'їзд ВКП(б) і розробив план цього розгорнутого соціалістичного будівництва на всьому фронті, дав чіткі і ясні директиви в основних справах цього будівництва на всіх його дільницях.

З'їзд визнав за потрібне — для того, щоб якнайскорше та найуспішніше перемогти труднощі на шляху здійснення основного історичного завдання, що стоїть перед робітничою клясою нашої країни та її партією, а саме, збудувати соціалізм у нашій країні — неухильно додержувати лінії партії на високі темпи соціалістичного будівництва, на прискорення цих темпів і на розгорнутий наступ на капіталістичні елементи нашої країни на всьому фронті.

Оце прискорення найближчим часом високих темпів соціалістичного будівництва конкретно виявляється у здійсненні завдання, що поставила собі партія, а саме — виконати п'ятирічку за 4 роки, „в корені переглянути п'ятирічний план розвитку сільського господарства“ в бік значного збільшення темпів соціалістичної його перебудови. З'їзд підкреслив невідмінну потребу і надалі „всіляко розгортати важку промисловість як основну базу соціалістичного будівництва“ і створити „нову сильну вугільно-металургійну базу — Урало-Кузбаський Комбінат“. (з резолюції XVI з'їзду на звіт ЦК).

У зв'язку з цим XVI з'їзд поставив у всій повноті проблему географічного розміщення промисловості в нашому Союзі. Відмінно від капіталістичних країн, де проблему географічного розміщення промисловості ставлять і розв'язують з погляду приватно-господарських інтересів, за радянської системи господарства, ця проблема повинна бути розв'язана з погляду інтересів розвитку продукційних сил соціалістичним шляхом у масштабі всього народного господарства Союзу, так щоб забезпечити економічну незалежність Союзу від капіталістичних країн і зміцнити обороноспроможність СРСР. У капіталістичних країнах — коли там розвивається котрась галузь промисловості в новому районі і разом з тим існують і старі підприємства в цій галузі промисловості в іншому районі — посилюється конкуренція, слабнуть позиції старих підприємств на ринку, меншає зиск їхній. Тим то в країнах сучасного капіталізму магнати монополістичного капіталу і перешкоджають розвитку продукційних сил, тим то підприємці капіталісти там і намагаються вдержати монопольне становище данного району в тих галузях виробництва, що там розвинулись. А в Радянському Союзі усі райони і всі республіки, що належать до складу Союзу, однаково заінтересовані в розвитку господарства всіх республік, у максимально доцільному використанні в інтересах соціалістичного будівництва ресурсів і природних багатств усіх областей і республік.

В кам'яновугільній і металургійній промисловостях Україна була до останнього часу майже в монопольному становищі в Союзі, являючи собою паливно-металургійну базу СРСР. На данному етапі розвитку нашого господарства цієї бази стало вже замало; економічні інтереси інтереси забезпечення та зміцнення обороноспроможности Союзу вимагають, поруч з високими темпами розвитку вугільно-металургійної промисловості на Україні, утворити другий вугільно-металургійний центр на Уралі і в Сибіру. Допомогти утворити цей новий центр повинні всі республіки Союзу, передусім старі, промислово-розвинуті райони СРСР, от як Україна. XI з'їзд КП(б)У з цього приводу й постановив: „Цілоком поділяючи вирішення ЦК ВКП(б) про розвиток другої вугільно-металургійної бази СРСР на сході, з'їзд підкреслює потребу максимальної та всілякої допомоги Україні розвитку цієї бази“ (з резолюції XI з'їзду КП(б)У на доповідь т. Сухомліна.)

Металургія, паливо, енергетика, машинобудівництво і хемічна промисловість є ті вузлові галузі промисловості, що від них залежить розвиток усього народного господарства.

XVI з'їзд визнав за потрібне прискорити розвиток чорної та кольорової металургії, як невідмінну умову успішної індустріалізації Союзу та виконання високих темпів її, і ствердив постанову ЦК ВКП(б) про доведення продукції чавуну в 1932-33 р. до 17 млн. тонн замість передбачених у п'ятиріччі 10 млн. тонн. У зв'язку з цим особливу увагу треба звернути на виконання плану реконструкції теперешніх заводів чорної та кольорової металургії і на збудування нових заводів на Україні, на Уралі, в Сибіру, Казакстані і т. інш.

Треба, згідно з постановою з'їзду, уже найближчого часу ліквідувати паливний дефіцит у країні і збільшити видобуток усіх видів палива.

Одна з вирішальних справ у соціалістичному будівництві — це розвиток енергетичної бази СРСР. З'їзд і підкреслив потребу „посилити й розширити енергетичну базу Союзу“, щоб забезпечити розвиток народного господарства по всіх районах СРСР.

Високі темпи індустріалізації Союзу й колективізації сільського господарства з усією гостротою ставлять питання про форсований розвиток машинобудівництва — загального й сільсько-господарського. XVI з'їзд і постановив переглянути плян машинобудівництва „під поглядом цілковитого визволення промисловости й народного господарства від чужоземної залежності та забезпечення основних потреб народного господарства продукцією машинобудівництва“ (з резолюції XVI з'їзду на доповідь т. Куйбишева).

Хемічна промисловість є одна з дуже відсталих діляниць нашого господарства. Хоча останніми роками хемічна промисловість і розвивалась високими темпами, проте, ряд галузей цієї промисловости недовиконував п'ятирічного пляну. Тим часом потреба в посиленні оборонно-спроможности СРСР, потреби промисловости й високі темпи розвитку усуспільненого сільського господарства вимагають дальшого форсованого розвитку хемічної промисловости. Тим то, як одне з найважливіших завдань, з'їзд вважає за потрібне забезпечити неухильну й послідовну хемізацію по всіх галузях народного господарства, держучи курс на розгортання форсованими темпами виробництва штучних добрив та засобів боротьби з шкідниками сільського господарства, на розгортання калійної справи, виробництва азоту й штучного волокна, лісохемії, перероблення лупаків, торфу й хемічних цінних вуглів (синтетичні олії і пальне), виробництва фарб, будівельних матеріалів тощо.“ (з резолюції XVI з'їзду на доповідь т. Куйбишева.)

Поруч із дальшим розгортанням важкої промисловости, як бази соціалістичного будівництва, а також і транспорту, що являє собою одно з найвузких місць соціалістичного господарства, — XVI з'їзд визнав за потрібне посилити розвиток галузей легкої індустрії, що виробляють речі масового споживання. Успіхи індустріалізації країни, розвиток важкої індустрії створив реальні можливості для розвитку легкої індустрії. Розвиток галузей легкої промисловости упирався головно в проблему сировини. Реконструкція сільського господарства, розвиток усуспільненого великого виробництва не тільки зернових, а й технічних культур, розширення засівної площі і чимале підвищення врожайности технічних культур на основі розвитку великих колгоспів та радгоспів — це і є шлях розв'язання проблеми с.-г. сировини для легкої промисловости. З'їзд і дав директиву посилити розвиток сировинної бази промисловости. Ставлячи завдання посилити розвиток галузей промисловости, що виробляють речі споживання, з'їзд у зв'язку з цим підкреслив роль дрібної кустарної кооперативної промисловости, зазначивши також, що треба її використати, як додаток до великої промисловости, що на її завдання вона має виробляти півфабрикати й деталі.

Особливу увагу з'їзд звернув на якісні показники роботи промисловости. Якщо з кількісним ростом промисловости ми маємо перевищення плянів по більшості галузей, то з якісними показниками у нас серйозні прориви й відставання від пляну. Плянних завдань — щоб поліпшити якість продукції, знизити собівартість, збільшити виробіток на кожного робітника — досі більшість галузей промисловости не виконувала. XVI з'їзд ВКП(б) визнав за потрібне, щоб уже найближчого часу з якісними показниками був досягнутий рішучий перелім, і поклав

на ЦКК РСІ „взяти під контроль організацію боротьби за зниження собівартості, за якість продукції“ (з резолюції XVI з'їзду на звіт ЦКК РСІ). Господарські органи й адміністрація підприємств повинні приділити виконанню завдань з якісними показниками таку ж саму увагу, як і кількісним показникам, відповідаючи за них в такій же мірі. Виконання якісних завдань забезпечується такими заходами: соціалістичною раціоналізацією, збільшенням змінності, переводом усіх підприємств на безперервне виробництво, повним і доцільним використанням фабрично-заводського устаткування, поширенням технічної пропаганди, використанням творчої ініціативи робітничих мас і т. д.

Відмінно від капіталістичних країн, де матеріальне становище робітничої класи гіршає, де пайка робітничої класи в народньому прибутку меншає — у Радянському Союзі разом з розвитком народнього господарства поліпшується матеріальне становище робітничої класи й усіх трудящих і підвищується рівень заробітної плати робітництва. Сконстатувавши неухильне зростання реальної заробітної плати робітників, що дійшла поточного року 167% довоєнного рівня, XVI з'їзд дав директиву і надалі підвищувати реальну заробітну плату. Зростання реальної зарплати досі стояв на перешкоді бюрократизм і невігла робота постачальницького апарату, головно споживчої кооперації. Мала налагодженість роботи споживчої кооперації призводить до того, як це зазначив т. Сталін, що близько 25% с.-г. продуктів з свого бюджету робітник набуває на приватному ринку за підвищені ціни. Крім того, кооперація дуже часто не виконує директив знижувати роздрібні ціни, діючи в даному разі „не як соціалістичний сектор, а як своєрідний сектор, заражений якимсь непманівським духом“ (Сталін). За такий замір, що підвищив би реальну заробітну плату робітників, з'їзд визнав — „поліпшення роботи постачальницької мережі особливо по лінії споживкооперації“ (з резолюції XVI з'їзду на звіт ЦК) і доручив ЦКК РСІ особливо подбати за організацію „масового контролю над роботою кооперації в справі збільшення харчових ресурсів країни“.

Відзначаючи, що дальше поліпшення матеріального й культурного становища робітників нерозривно зв'язане з виконанням високих темпів індустріалізації країни й соціалістичної реконструкції сільського господарства, XVI з'їзд визнав за потрібне, щоб у всіх планах нового будівництва було передбачене житлове робітниче будівництво, будівництво культурних та соціально-побутових установ для обслуговування робітничих мас. З'їзд визнав, що профспілки не приділяли досі належної уваги робітничому постачанню і поклав на профспілки завдання організувати навколо роботи кооперації широку робітничу суспільність. Профспілки повинні подбати за те, щоб позбутися хиб кооперативного апарату, організувати горді господарства та молочарські ферми і поліпшити та здешевити громадське харчування і т. д.

На новому етапі соціалістичного будівництва надто зростають і ускладнюються завдання профспілок, як масових організацій, що охоплюють майже всю робітничу класу. Високі темпи індустріалізації країни та колективізації сільського господарства, розгорнутий наступ соціалізму на всьому фронті — вимагають активної участі мільйонів робітничих мас у боротьбі за цілковите викорчовування корнів капіталізму, за збудування підвалин соціалістичної економіки.

Трудове піднесення й творчий ентузіазм широких мас робітництва, що виявився в розвитку соціалістичного змагання та ударництва, стає за одну з основних умов успішного виконання й перевиконання п'ятирічного плану розвитку народнього господарства. Старе — опортуністичне — керівництво ВЦРПС не організовувало і не керувало трудовим

піднесенням робітничих мас, а пленталось у хвості цього руху, що зробився серед самого робітництва. Це опортуністичне керівництво не зрозуміло нових завдань, що стоять перед профспілками на новому етапі, і стало на антипартійній правоухильницькій позиції у всіх основних справах профруху і держало ту лінію, щоб профспілки протиставити партії. Засудивши старе опортуністичне керівництво ВЦРПС і визнавши за правильне, що ЦК партії змінив керівництво, — XVI з'їзд дав ясні директиви про те, як здійснювати основні завдання, що стоять на новому етапі перед профспілками. Роль і завдання профспілок на новому етапі визначає лозунг — „лицем до виробництва“.

„На профспілки, як вони є наразі пролетарські організації, в першу чергу і падає завдання мобілізувати та організувати маси навколо завдань будівництва соціалістичного суспільства, яке може бути створене й зміцнене тільки зусиллями мільйонів трудящих мас“ — так говориться в резолюції з'їзду на доповідь тов. Шверніка. Для того, щоб виконати це завдання, треба, щоб профспілки свою роботу над поліпшенням матеріального становища робітників ув'язували з виробничими завданнями, щоб вони організовували, закріплювали і розвивали соціалістичне змагання й ударництво, підтримували й допомагали розвитку творчої ініціативи робітників, звертали потрібну увагу на підготування робочої сили, посилили б соціалістичне виховування робітничих мас і приділяли б належну увагу справі висування на керівну адміністративну й технічну роботу на підприємствах робітників і осіб технічного персоналу, що відзначились на роботі, а надто зпоміж ударників і т. д.

Успіхів у справі соціалістичної перебудови сільського господарства партія досягла в боротьбі з правими опортуністами, що забезпечували потребу й можливість високих темпів колективізації, і з „лівими“ ухильниками, що пробували провадити колективізацію, порвавши з середняком, способами адміністративного керування, забуваючи ленінський принцип — йти до соціалізму з основною масою селянства. ЦК партії вчасними й рішучими вказівками припинив антисередняцькі перегини й виправив хиби, що були в практиці колективізації, закріпивши успіхи, досягнуті в колективізації на основі виконання основних принципів ленінізму в колгоспному русі. XVI з'їзд партії у своїх постановах зазначає, що й надалі треба неухильно додержуватись на практиці цих принципів марксизму-ленінізму, щоб закріпити досягнуті успіхи й розвивати далі колгоспний рух.

Перейти від індивідуального дрібного господарства до колективного великого, перебудувати на соціалістичних засадах сільське господарство можна тільки на основі спілки робітничої класи та бідноти з середняком. Це означає, що колгоспи повинні організуватись під керівництвом робітничої класи, на основі добровільності селян, за широкою матеріальною, організаційною й фінансовою допомогою від радянської держави. У розвитку колгоспного руху треба керуватись ленінським принципом не перескакувати через потрібні етапи розвитку. На даній стадії колгоспного руху основна форма колгоспу — це сільсько-господарська артіль. З усім тим, в деяких незернових районах, а також у деяких національних республіках Сходу можна ширити й СОЗ'и, як форму колгоспу, що відповідає господарським особливостям цих районів на даній стадії, як перехідної форми до артілі. Щодо комуни, то масовий перехід до цієї вищої форми колгоспів становить завдання дальшого етапу колгоспного руху і відбуватиметься з бажання самих колгоспників — в міру того, як зростатиме технічна база колгоспів, більшатимуть колгоспні кадри і підвищуватиметься культурний рівень колгоспників. Одною з хиб, що були в ряді районів навесні цього року, які ЦК своєчасно виправив,

якраз і було те, що місцеві працівники „декретували“ комуну, як основну форму колгоспу, перескакуючи через неминучий, не перейдений ще етап артільної форми.

Колгосп є така соціалістична форма підприємства, де немає клясової експлуатації, яка зосновується на основі добровільного громадського об'єднання селян. Дрібний продуцент — селянин приходить до такого об'єднання, переходить на соціалістичні форми господарства тільки тоді, коли він усвідомляє собі переваги колгоспного господарства перед одноособовим. Ми вже говорили вище, що партія всією своєю політикою підготувала масовий перехід селянства до колгоспної форми господарювання. Усвідомивши собі переваги колгоспного господарювання, селянин самохіть іде до колгоспу.

Завдання робітничої класи і її партії полягає в тім, щоб підготувати одноособовця селянина до добровільного вступу в колгосп, показати й довести йому переваги великого соціалістичного господарства перед відсталим індивідуальним дрібним господарством, допомогти йому перейти на соціалістичні форми господарства, керувати ним у цьому переході. Утворювати ж колгоспи адміністративними способами, об'єднувати селян силоміць — це не буде спосіб соціалістичної реконструкції сільського господарства; це викликає антиколгоспні виступи, посилює позиції куркульства на селі та його вплив на середняцькі елементи села і може призвести до розриву між робітничою класою й середняцтвом. Саме ті колгоспи, що організовувались з порушенням принципів добровільності, з крутим адмініструванням, з порушенням правильних взаємин з середняком, саме там, де „ліві“ антисередняцькі загиби були в практиці колективізації — оті колгоспи якраз і вийшли паперовими, не життєздатними і кінець-кінцем розпалися.

Масовий поворот бідняцько-середняцьких мас селянства на соціалістичний шлях і хуткий розвиток соціалістичного сектора в сільському господарстві ставлять по-новому питання про підпору радянської влади на селі. „Віднині по найважливіших зернових районах СРСР село поділяється на дві основні частини: на колгоспників, що являють собою справжню й тверду підпору радянської влади, і на неколгоспників з бідноти та середняків, які поки ще не хочуть іти до колгоспу, але масовий досвід колгоспів безперечно переконає їх за відносно короткий час у тім, що треба ставати на шлях колективізації“ — сказано в резолюції XVI з'їзду на доповідь т. Яковлева. Завдання тепер у тім, щоб допомагати одноособовцям і залучати їх до колгоспу.

У своїх постановках на звіт ЦК і на доповідь т. Яковлева „про колгоспний рух та піднесення сільського господарства“ XVI з'їзд ВКП(б) дав виразні принципи настанови про дальші шляхи соціалістичної реконструкції сільського господарства і директиви про завдання та способи практичного переведення цієї реконструкції. XVI з'їзд партії підкреслив, що першочергове завдання партії на селі полягає в дальшому розгортанні радгоспного та колгоспного будівництва і визнав за потрібне переглянути п'ятирічний план розвитку сільського господарства, виходячи з темпів колективізації, передбачених у постанові ЦК ВКП(б) від 5/1 цього року.

Переглядаючи п'ятирічний план розвитку сільського господарства треба його, дебо новий план, будувати так, щоб у ньому були розв'язані основні проблеми, поставлені з'їздом, а саме: 1) проблема правильного географічного розміщення основних галузей сільського господарства по Союзу та спеціалізації окремих областей СРСР в сільсько-господарських культурах і галузях, 2) проблема остаточного розв'язання

справи з зерновим господарством; 3) проблема підготування масового колгоспного руху в незернових районах і дальшого розгортання колгоспного та радгоспного будівництва взагалі; 4) проблема скотарства та його розвитку на базі радгоспів і колгоспів; 5) проблема розвитку технічних культур.

За плянної, радянської системи господарства справа географічного розміщення сільсько господарського виробництва, так само як і розміщення промисловости, набирає величезної народньо-господарської ваги. Правильний і доцільний розвиток продукційних сил області, району, республіки — як у сільському господарстві, так і в промисловості — коли мати на увазі завдання соціалістичного будівництва й особливості даного району, являє собою найважливіше народньо-господарське завдання. Спеціалізація окремих областей і районів СРСР на с.-г. культурах вимагає правильного районування сільського господарства Союзу. Проблемі районування сільського господарства Союзу і України вивчає ряд науково-дослідних установ, але вона й досі ще не розв'язана. XVI з'їзд ВКП(б) і XI з'їзд КП(б)У доручили науково-дослідним установам в царині сільського господарства опрацювати справу с.-г. районування та раціонального розміщення сільського господарства щодо галузей та культур на території як цілого Союзу, так і України.

Зернова проблема в СРСР — в результаті тих класових зрушень, що сталися на селі, в результаті суцільної колективізації в ряді основних зернових районів — в основному вже розв'язана. Уже поточного року ми матимемо з колгоспів і радгоспів основну частину товарної зернової продукції. Остаточне розв'язання зернової проблеми залежить від закріплення досягнутих успіхів у колгоспному русі й дальшого розгортання зернових радгоспів та колгоспів відповідно до темпів, передбачених у постанові ЦК ВКП(б).

Підготування масового колгоспного руху в незернових районах зв'язане з проблемою тваринництва й технічних культур. За директивами з'їзду, підготовна робота до масового колгоспного руху в незернових районах повинна бути така: кооперування бідняцьких і середняцьких мас селянства цих районів в постачальницькій та сільсько-господарській кооперації; масове поширення СОЗ'ів, як початкової форми колгоспу; збільшення колгоспів і розгортання мережі машиново-тракторних станцій; насадження радгоспів і посилення наступу на куркуля разом з організацією бідноти й наймитства; посилення роботи над розробленням типу великого господарства в галузях, характерних для даних районів.

В справі розвитку тваринництва з'їзд визнав за потрібне: організовувати спеціальні тваринницькі радгоспи, масово розвивати колгоспні тваринницькі форми і розвивати тваринницькі галузі в колгоспах, при чому з'їзд установив на найближчі роки мінімум товарного виходу свиней по лінії Свиногоспів і мінімум голів худоби по лінії „Ското-вода“. Разом з тим з'їзд дав директиву утворити кормову базу як умову успішного розвитку тваринництва. Високі темпи соціалістичної реконструкції сільського господарства в галузях тваринництва вже найближчими роками ліквідують теперішні труднощі з м'ясом і молочними продуктами. Проблему технічних культур належить розв'язувати так само, як і зернову проблему, цебто розвиваючи колгоспи і радгоспи. Тільки на основі соціалістичного розвитку продукування технічних культур і можна вже найближчого часу набагато поліпшити техніку обробітку, збільшити засіви й підвищити врожайність технічних культур. Цим шляхом і буде розв'язана проблема с.-г. сировини для промисловости.

Швидкий розвиток соціалістичних форм господарства в сільсько-господарському будівництві дає трудящим радянського союзу цілий ряд нових переваг в справі розвитку продукційних сил сільського господарства (на основі доцільного використання останніх досягнень науки й техніки, на основі розвитку соціалістичних форм праці і в сільському господарстві), в справі поліпшення матеріального становища й культурного піднесення мільйонів і десятків мільйонів трудящих колгоспницьких мас. Ці переваги дають СРСР можливість в короткий історичний термін догнати й перегнати передові капіталістичні країни не тільки в промисловості, але і в сільському господарстві.

Величезні успіхи соціалістичного будівництва по всіх галузях за період, що минув між XV-XVI з'їздами ВКП(б), досягнені в умовах і обстановці загостреної класової боротьби в СРСР. Капіталістичні елементи міста й села, відмираючи як класа в нашій країні, підтримані світовою буржуазією, ставили шалений опір нашому соціалістичному наступові. Цей опір класових ворогів пролетаріату мав найрізноманітніші форми й вияви: контрреволюційне, одверте шкідництво верхівки буржуазної інтелігенції, тісно зв'язаної своїм класовим станом і всім своїм минулим з класом експлуататорів капіталістів, боротьба куркульства проти колгоспів і його спроби зірвати всі заходи партії й радянської влади на селі, саботаж бюрократичними елементами апарату заходів радянської влади в соціалістичному будівництві, активізація діяльності на ідеологічному фронті представників антипролетарських, буржуазних і дрібно буржуазних клас і шарів, і т. інш.

Виявом та виразником опору, з боку ворожих пролетаріатові клас, соціалістичному будівництву в нашій країні і є різні ухили від ленінської лінії в лавах партії. Керівництво з боку партії і її Ленінської ЦК соціалістичним будівництвом проходило в рішучій і нещадній боротьбі партії на два фронти — проти залишків троцькізму і проти правого опортунізму.

Партія у своїй політиці керувалася вченням Маркса — Леніна про диктатуру пролетаріату, як про особливу форму класової боротьби пролетаріату, спрямованої на утворення безкласового суспільства. Партія виходила з Ленінського вчення про п'ять нових форм класової боротьби пролетаріату в добу диктатури пролетаріату, про потребу подолати опір експлуататорів, як про завдання доби, про керування пролетаріатом середняцького селянства і про його соціалістичне перетворення. Троцькісти й праві опортуністи не розуміли змісту та форм класової боротьби за диктатури пролетаріату. Троцькісти не розуміли того, що треба встановити такі взаємовідносини між пролетаріатом та середнім селянством, таку спілку між ними, яка б мала своїм завданням соціалістичне перетворення цього селянства під керівництвом пролетаріату, і пропонували політику розриву пролетаріату з середнім селянством. Праві не розуміли провідної ролі пролетаріату в цій спілці, так само як заперечували й потребу подолати опір експлуататорів, заперечували потребу наступу на капіталістичні елементи міста й села, потребу рішучого курсу на індустріалізацію Союзу, на соціалістичну реконструкцію сільського господарства, потребу ліквідації куркульства на основі суцільної колективізації. Праві думали собі, що куркульство мирно вростатиме в соціалізм, що політика пролетаріату до куркульства в основному мусить бути така ж сама, як і до середняцтва. Розгромивши троцькізм, що скотився на позиції контрреволюційного меншовизму, партія спіткалася з новим виявом опортунізму — з правим ухилом. Правий ухил об'єктивно став агентурою куркульства всередині партії, виражає його опір соціалістичному наступові, стає за рупор класових інтересів куркульства. В умовах

соціалістичної реконструкції всього народного господарства Союзу, в період розгорнутого соціалістичного наступу на всьому фронті — правий ухил був і є головною небезпекою в партії.

Дальший розвиток соціалістичної реконструкції сільського господарства, практичне здійснення ліквідації куркульства як класу на основі суцільної колективізації — неминуче посилить на певний час опір куркуля. Щоб виконати величезні завдання соціалістичного будівництва, намічені на з'їзді, треба й далі провадити рішучу боротьбу з правим ухилом, що виставляє проти генеральної лінії партії свою опортуністичну лінію — лінію капітуляції перед куркульсько-капіталістичними елементами країни, а також боротись із примиренством до правого ухилу. XVI з'їзд об'явив погляди правої опозиції за несполучимі з приналежністю до ВКП(б).

З'їзд відзначив, що у партії ще існують примиренські настрої до троцкізму, які виявляються в недооцінці союзу робітничої класи з середнім селянством, і визнав за потрібне й далі провадити безпощадну боротьбу з усіма виявами троцкізму і з примиренством до нього.

З'їзд відзначив, що в зв'язку з загостренням класової боротьби в країні посилились ухили в лавах партії в національному питанні — як великодержавний ухил, так і ухил до місцевого націоналізму, і визнав за потрібне посилити боротьбу і з великодержавним ухилом, що являє собою головну небезпеку на даному етапі, — і з ухилом до місцевого націоналізму, що грає на руку інтервенції, також з примиренством до цих ухилів.

Одна з найважливіших проблем нашого соціалістичного будівництва є проблема кадрів народного господарства. Ця проблема особливої гостроти набуває на даному етапі, поперше в зв'язку з загостренням класової боротьби в країні, з посиленням опору куркульсько-капіталістичних елементів, що одним із виявів його є шкідництво частини фахівців. Це шкідництво поставило завдання, поруч із максимальним піклуванням та чуткістю до величезної більшості фахівців, відданих радянській владі та справі соціалізму, — готувати пролетарські кадри фахівців народного господарства. Подруге — гострота проблеми кадрів збільшується в зв'язку з завданням виконати грандіозні плани соціалістичного господарського будівництва, на що потрібні вдесьтеро більші проти теперішніх кадри народного господарства — інженерів, економістів, техніків, адміністраторів і т. д., а також і наукові кадри. З'їзд звернув якнайсерйознішу увагу на проблему підготовки кадрів, давши ряд директив про практичне розв'язання цієї проблеми відповідно до темпів господарського соціалістичного будівництва.

Завдання дальшого розгортання колгоспного руху, завдання розв'язати проблему тваринництва, технічних культур і т. д., завдання корінної технічної й соціально-економічної реконструкції сільського господарства вимагають для свого здійснення наблизити партійний, радянський, кооперативний і ін. апарат до села. В зв'язку з цим і постало питання за ліквідацію округ та посилення районного апарату звільненими окружними працівниками. XVI з'їзд ВКП(б) ухвалив скасувати округи і зміцнити райони, як основну ланку соціалістичного будівництва на селі.

XVI з'їзд ВКП(б) відкриває собою нову, величезної історичної ваги сторінку в будівництві соціалізму в нашій країні; XVI з'їзд партії є з'їзд великих історичних вирішень, що визначають конкретно план і шляхи збудування підвалин соціалістичної економіки в СРСР. Грандіозна програма великого будівництва, намічена з'їздом, більшовицькі темпи індустріялізації країни та соціалістичної перебудови сільського господарства, утворення нової твердої підпори для радянської влади на селі,

підпори з мільйонів колгоспників, доведення до кінця, на основі суцільної колективізації, ліквідації куркульства як класу, втягнення всіх робітників і взагалі всіх трудящих у соціалістичне змагання, ріст продуктивності праці в промисловості та сільському господарстві, підвищення матеріального та культурного рівня трудящих міста й села, розв'язання проблеми кадрів — все це забезпечує для нашої країни можливість за мінімально короткий час догнати, і випередити технічно й економічно передові капіталістичні країни, як у промисловості так і в сільському господарстві.

XVI з'їзд ВКП(б) поставив перед партією, перед робітничою клясою й усіма трудящими нашого Союзу величезні завдання, намітив шляхи, як здійснити ці завдання, і показав той маяк, той пункт, до якого ми, здійснюючи ці завдання, прийдемо за найкоротший час. Цей пункт є збудування соціалізму в нашій країні.

На нашому шляху стоять іще великі труднощі. Робітничу клясу, спираючись на мільйонові маси колгоспників, під правильним проводом партії та її ленінського ЦК, мобілізує всі свої невичерпні творчі сили та енергію на подолання цих труднощів, на здійснення плану розгортаного соціалістичного наступу на всьому фронті, на виконання великих історичних постанов XVI з'їзду.

Єдина і згуртована коло свого ленінського керівництва, нещадно борючись з усякими опортуністичними ухилами від генеральної лінії, зокрема з правим ухилом, як головною небезпекою на даному етапі, — партія переможе всі труднощі і впевнено поведе робітничу клясу й усіх трудящих Радянського Союзу до нових перемог, поведе вперед до остаточної перемоги соціалізму.

В. ПУТИЛИН

Генеральные перспективы грузооборота Запорожского шлюза *)

Совершенно очевидно, что превращение Днестра в непрерывный водный путь огромного протяжения, связывающий Белоруссию, Западную часть РСФСР и Северную часть Украины с портами Черного моря и с южной частью Украины, а также необходимо с этим связанное улучшение условий судоходства по всем основным путям Днестровской водной системы — будет связано со значительным развитием грузооборота как по бассейну в целом так и — по его части — через Запорожский шлюз.

Известно, что грузооборот всегда является величиной связанной и зависит от целого ряда экономических условий, главнейшим среди которых является развитие и направление хозяйственной деятельности населения в пределах района тяготения к данному транспортному пути. В соответствии с приведенным общим правилом и в настоящем частном случае определению перспектив грузооборота части Днестровской системы — Запорожского шлюза — должно предшествовать по возможности тщательное и всестороннее изучение экономики бассейна и перспектив хозяйственной деятельности.

Кое-что в этом направлении уже сделано; однако, все попытки, пока еще не дали удовлетворительного изображения генеральных перспектив грузооборота ни всей Днестровской системы, ни ее части — Запорожского шлюза. В самом деле. Проект проф. Александрова и связанные с ним экономические работы („Электрификация Днестра“, „Днестрострой“. Записки экономбюро Днестростроя) были первыми наметками и, уже поэтому, не могли претендовать на исчерпывающее освещение вопроса. Все записки, относящиеся ко времени подготовки и начала Днестровского строительства, характеризовались неумеренным оптимизмом и существенными преувеличениями возможных на ближайшее время размеров грузооборота.

Работа специальной Днестровской экономической экспедиции НКПС'а, хотя и пролила свет на оптимистические ошибки предшествовавших ей „записок“, но в тоже время не дала самостоятельных выводов положительного характера, могущих быть положенными в основание цельного и всесторонне проработанного представления о перспективах грузооборота.

Наиболее фундаментальным вкладом в дело изучения перспектив хозяйственного развития района Днестровского бассейна являются ма-

От редакции. Печатается в порядке обсуждения.

*) Настоящая статья представляет собой несколько переработанную главу (III) из работы автора „Дніпрелістан й транспорт“, ныне печатаемую ДВУ.

териалы последнего варианта пятилетнего плана, в части, касающейся УССР, БССР и соответствующей части РСФСР, в частности, принятое южным Районным Комитетом по перевозкам, в связи с проработкой перспективного плана транспорта, изучение перспектив грузооборота Днепровской водной системы и Запорожского шлюза на 1933 (он же 1932-33) год, т. е. на год, непосредственно следующий за пуском ДГЭС.

Подсчеты ЮжРК, как наиболее поздние по времени их составления, лишены ряда оптимистических недостатков, свойственных первым подсчетам Днепростроя и НКПС'а и построены на данных достаточно подробного и глубокого изучения хозяйственных перспектив районов Днепровского бассейна, в связи с чем эти расчеты получили широкое признание и вошли, в качестве составной части, в пятилетний план народного хозяйства.

Перспективы грузооборота Запорожского шлюза, по подсчетам ЮжРК определились в следующем виде:

Наименование груза	Перевозки в тыс. тонн	
	Вниз	Вверх
1. Лесные грузы		
а) при расчете 3,7 т. веса в 1 куб. саж.	331,5	—
б) " " 4,2 т. " " " " " "	376,3	—
2. Хлеб	377,0	—
3. Сахар	24,6	—
4. Нефть	—	360,6
5. Импортные	—	98,6
Итого	777,9	459,2
6. Прочие — в размере 10%	77,8	45,9
Всего	855,7	505,1
Вниз и вверх сумарно	1360,8	

Из рассмотрения приведенной таблицы мы можем сделать вывод о том, что основную массу грузов, проходящих через Запорожский шлюз, по крайней мере в первые годы его работы, явятся лес, хлеб и нефть: в сумме они дают свыше 80% всего грузооборота.

Задачей последующего изложения будет показать, как изменятся приведенные размеры грузооборота в свете генеральных перспектив; при этом, под генеральными перспективами мы условимся понимать последний год ближайшего пятнадцатилетия, т. е., примерно, 1945 год.

Заметим еще, что в настоящей статье мы не будем интересоваться перспективным грузооборотом всей Днепровской системы, ограничив свое рассмотрение Запорожским шлюзом.

А. Перспективы перевозок лесных грузов

Лесные грузы всегда занимали первое место в общем грузообороте Днепровской системы. В среднем за год передвоенного семилетия лесные перевозки, как в плотках так и в судах, в общей сумме составляли 4.536,6 т. тонн (276,7 милл. п.), изменяясь в пределах от 4.143,2 т. тонн (252,2 милл. пуд.), в 1913 г. до 4.984,6 тыс. тонн (304,1 милл. пуд.) в 1912 г. Основная масса лесных грузов шла сплавом (70—75% всех грузов), а меньшая часть шла в судах. Основная масса шла сверху вниз; вверх по течению перевозилось только 6-8% от общего размера перевозок лесных грузов. Подавляющая масса леса перевозилась в пределах Верхнего Днепра.

После гражданской войны и разрухи, в корне подорвавших лесное хозяйство северных районов Днепровского бассейна, перевозки леса по Днепру резко упали. Так, в 1925 г. было перевезено 1.297,7 т. тонн *), в 1926 г. — 2.135,6 тыс. тонн, в 1927 г. — 1.793,4 тыс. тонн и в 1928 г. по данным ЮжРК 1.951,7 тыс. тонн и по данным НКПС'а (предварительным) — 1.888,2 тыс. тонн.

В отношении перспектив перевозок лесных грузов через Запорожский шлюз, между подсчетами различных авторов, имелись весьма значительные расхождения. Так инж. Гридунов **) определял размер потока для 1930 г. в 79—108 милл. пуд. (1.295—1.770 тыс. тонн), Записка Днепростроя ***) для 1932 г. в 135 милл. пуд. (2.210 тыс. тонн); инж. Алексеев ¹⁾ этот же грузопоток „в будущем“ определял в 170—180 милл. пуд. (2.780—6.230 тыс. тонн), Южный же Районный Комитет по перевозкам определяет эту же величину для 1932—33 г. в пределах от 331,5 до 376,3 тыс. тонн (20,2—23,0 милл. пуд.).

В настоящее время является общепризнанным, что все первоначальные подсчеты размеров лесных перевозок недоучитывали значительных изменений, внесенных в лесное хозяйство районов Днепровского бассейна войной и разрухой, и что, поэтому, все эти расчеты преувеличены и нереальны. Перейдем к рассмотрению лесного хозяйства районов бассейна.

Общие размеры лесной площади Днепровского бассейна, по подсчетам Днепровской экономической экспедиции НКПС'а составляют 8.354.373 га; из них удобной — 7.106.408 га.

Распределение лесов по территории бассейна крайне неравномерно: в то время как общий процент лесистости в Мозырском округе равен 43,25, в Мелитопольском округе этот процент равен 0,2. Вообще говоря, % лесистости резко падает в направлении с севера к югу. Неравномерность распределения лесных богатств довольно отчетливо выявляется из следующей таблицы ²⁾ пользуемся группированием административных округов в лесные районы, предложенным Днепровской экспедицией НКПС'а):

Показатели Районы	Общая территория		Общая лесная площадь		% лесистости
	в кв. км.	в % к итогу	в га	в % к итогу	
I. Березинско-Припятское Полесье	100.967	18,6	3.390.493	40,6	33,6
II. Брянское полесье	28.776	5,1	1.003.455	12,0	32,0
III. Верхнее Поднепровье, Посожье и Волинско-Черниговское Полесье	113.282	20,6	1.967.228	23,5	17,4
IV. Украинская Лесостепь и Степь	306.614	55,7	1.993.197	23,9	6,5
Всего	549.639	100,0	8.354.373	100,0	15,2

*) Материалы по статистике п. с. „Речной транспорт“ за соответствующий год.

**) „Краткие соображения о грузообороте через шлюзы Днепровской гидростанции“.

***) „Определение возможного грузопотока лесоматериалов по Днепру после шлюзования порогов и развитие лесозэкспорта через Черное море в связи с шлюзованием Днепровских порогов“.

¹⁾ „Экономическая записка о сверхмагистрализации водного пути Киев — Херсон“. Все последние четыре источника цитируются по докладу Л. Яснопольского. „Перспективный грузооборот по р. Днепру и ее притокам и т. д.“.

²⁾ По данным Днепровской экспедиции НКПС'а, „Материалы по лесу“.

Как видно из приведенной таблицы средний % лесистости, по всем районам Днепроовского бассейна равен 15,2.

По мнению проф. Орлова *), округа, для которых % лесистости ниже 17, могут снабжать лесом только сельское население. Днепроовская экспедиция НКПС'а также приходит к заключению, что „лесистости 17% можно признать нижним пределом для округов вывозящих“ **).

Для суждения по данному вопросу значительный интерес представляет следующая справка ***):

Средний процент лесистости

По Днепроовскому бассейну	15,2	По Италии	14,6
„ Европейской части СССР	35,4	„ Болгарии	30,0
„ Финляндии	63,0	„ Румынии	21,0
„ Швеции	47,6	„ Европе в целом	30,1
„ Германии	25,9	„ всему земному шару	15,5
„ Австрии	32,5	„ умеренному поясу северного	
„ Франции	18,2	полушария	24,7
„ Турции	20,0		

Таким образом, процент лесистости Днепроовского бассейна равен среднему проценту лесистости всего земного шара, значительно уступает проценту лесистости умеренного пояса северного полушария, вдвое меньше процента лесистости Европы в целом и больше чем в 2 раза уступает проценту лесистости Европейской части СССР. Из того же источника (проф. Ден) видно, что из всех более или менее значительных в хозяйственном отношении, европейских государств меньшим, нежели по Днепроовскому бассейну, процентом лесистости обладают только Англия (процент лесистости = 3,9) Италия (14,6%) и Испания (10,0%); во всех же остальных государствах процент лесистости значительно выше, чем в Днепроовском бассейне.

Уже на основании приведенных справок можно признать, что Днепроовский бассейн, в своем целом, представляет такое сочетание лесных районов, которое допускает, примерно, полное удовлетворение своих потребностей в лесе и, в то же время, не располагает сколько-нибудь значительными лесными излишками, могущими быть вывозимыми за пределы бассейна.

Из рассмотрения вышеприведенной таблицы явствует, что северные лесные округа обладают значительными вывозными возможностями, центральные лесостепные округа являются самоудовлетворяющимися и значительными лесными излишками не располагают и, наконец, южные степные округа являются округами безусловно недостаточными. В связи с тем, что наиболее близким к Степи районом с вывозными лесными излишками являются лесные округа северной части Днепроовского бассейна, питание степного района лесом из северных округов этого же Днепроовского бассейна следует признать экономически целесообразным.

В соответствии с изложенным, вопрос о перевозках леса Днепроовского бассейна сводится, в основном, к перевозкам леса *внутри* Днепроовского бассейна, внутри и между отдельными его районами; интересующий же нас вопрос о перевозках леса через Запорожский шлюз сводится, опять таки в основном, к перевозкам леса из северных округов бассейна в некоторые округа степного района.

Характеристика лесного хозяйства. „В результате обзора бассейна административные округа и уезды могут быть сгруппированы следующим образом:

*) Там же стр. 3 — 5.

**) Там же.

***) Проф. В. Э. Ден. Курс экономической географии изд. 2 стр. 77-78.

а) *районы повышенных избытков* — свыше 20 пудов на душу — и повышенной лесистости — свыше — 30%: 1) Березинско-Припятское Полесье по рекам Березине, Припяти, Птичи и Верхнему Днепру от Орши, которое делится на центральную лесистую полосу, включающую в себя Борисовский, Бобруйский, Мозырский, Речицкий, и Коростенский округа и более бедные лесом, примыкающие к нему справа и слева Минско-Слуцкий и Могилево-Гомельский подрайоны; 2) Брянское Полесье — по Верхней Десне с наиболее лесистым ядром из б. Брянского и Севского уездов с примыкающими к нему справа и слева менее обильными лесом — Жиздринским, Карачевским и Почепским уездами;

б) *избыточные районы* — менее 20 пудов на душу, занимающие: 1) центральную промежуточную полосу между двумя лесистыми районами, состоящую из уездов Смоленской губернии (Верхнее Поднепровье) и частей Гомельщины, 2) южную пограничную переходную полосу — Волинско-Черниговское Полесье;

в) вся остальная часть бассейна, несмотря на имеющиеся довольно резкие различия в обеспеченности лесом и проценте лесистости, может быть слита в наших целях в один большой *недостаточный ввозящий район* *). Заметим, что Березинско-Припятское Полесье почти полностью совмещается с территорией БССР, а Брянское Полесье слагается из высоколесистых уездов Брянской губернии.

Годовая лесосека Гослесфонда Березинско-Припятского Полесья и запас леса на площади годичной лесосеки, по данным Донецкой экспедиции НКПС^а, представляется в следующем виде:

О К Р У Г А	Площадь в га	Запас в кубомет- рах	Запас на 1 га в ку- бометр.
Центральный лесистый подрайон (Борисовский, Бобруйский, Мозырский, Речицкий, Коростенский округа) . .	13.655	2.489.212	182,3
Остальные округа (Минский, Слуц- кий, Могилевский и Гомельский) . .	5.356	951.235	177,6
ИТОГО . . .	19.011 **)	3.440.447	180,8

Согласно данным Управления лесами БССР, обычные обороты рубки в БССР для хвойных 100 — 120 лет и для лиственных 50 — 60 лет. Если же мы разделим общую площадь лесов Березинско-Припятского Полесья на площадь годичной лесосеки, то получаем 177, а при делении только удобной площади — 146. Таким образом, современная лесосека значительно ниже нормальной.

Резкое снижение лесосеки находит свое объяснение в том, что на территории БССР, как в довоенное, так и, в особенности, в военно-революционное время и последовавшие за ним годы разрухи, — происходило хищническое расходование лесного фонда. Достаточно указать, что % лесистости за период времени с 1887 г. по 1907 г. по Витебской губ. упал с 33,3 до 26,0, а по Могилевской губ. еще больше: с 42,0 до 24,3. О годах же военно-революционного периода и о годах разрухи известно и без цифровых справок, что истощение лесов происходило еще более быстрым темпом.

*) „Материалы по лесу“ стр. 12

**) Годичная лесосека всей БССР в 1926-27 г. равна 19.781 га.

В результате лесное хозяйство БССР оказалось настолько подорванным, процент спелых и приспевающих насаждений оказался настолько низким, что лесосека резко снизилась и, по последним подсчетам, приведенным Днепровской экспедицией НКПС'а, на предстоящий 40 летний период отпуск леса по БССР будет производиться с преуменьшением против нормы на 23%*).

Так как мы условились рассматривать перспективы грузооборота к 1945 году (а попутно и к 1932-33 г), то, очевидно, нам все еще придется иметь дело с пониженными размерами лесосеки. Заметим, что вопрос о земфонде (леса, предназначенные к вырубке и к использованию их площади для нужд земледелия) нами совершенно не рассматривается, так как леса земфонда уже близки к окончательной вырубке.

Основные лесные массивы Брянского Полесья сосредоточены в округах Бежицком, Севском и Жиздринском, к которым примыкают несколько менее лесистые Почепский и Карачевский округа.

Характеристика годичной лесосеки этого района представляется в следующем виде**).

Округа	Лесосека в га	Общий зап- пас древе- сины в куб. метр.	Запас древесины на 1 га в куб. метр.
Бежецкий	4.204,9	872.880	207,6
Севский	1.260,8	302.580	240,0
Жиздринский	1.418,3	276.665	195,0
Почепский	907,0	186.865	206,0
Карачевский	531,7	91.880	172,8
Итого	8.322,7	1.730.870	209,2

Районы Верхнего Поднепровья, Посожья и Волинско-Черниговского Полесья, как самоудовлетворяющиеся и не обладающие значительными вывозными излишками, могут быть оставлены без специальной характеристики.

Баланс лесного района и перспективы вывоза. Баланс деловой древесины уже ряд лет сводится со значительным дефицитом. В 1926-27 г., например, почти все внереспубликанские (по отношению к БССР) тресты и организации получили отказ на свои заявки. За исключением Двинолеса, вывозящего лес за границу, даже местные тресты не получили полного удовлетворения своих заявок; Лесбел, например, получил только 72%, а Гомлес даже лишь 55% от заявленных количеств. Заслуживает внимания удовлетворение заявок Украинлеса — всего лишь на 8%. Политика БССР, в настоящее время, направлена к тому, чтобы перерабатывать всю древесину на месте и совершенно не вывозить за пределы республики необработанную деловую древесину. Линия БССР представляется достаточно твердой, и с нею приходится считаться как с фактом.

По данным комиссии т. Долгова при президиуме ВСНХ СССР***) перспективный****) баланс деловой древесины по БССР сводится в следующем виде:

*) „Материалы по лесу“ стр. 21.

**) По данным Днепровской экспедиции НКПС'а.

***) „Днепровская Гидроэлектрическая станция и использование ее энергии“. Сборник стр. 218.

****) Авторы этих подсчетов исходили из пуска ДГЭС'а в 1930-31 г.; не рискуя впасть в значительную ошибку мы приравниваем приведенные для 1930-31 г. данные — к 1932-33 г.

(тыс. куб. метров)

Годы	Отпуск			Потребление			Возможные рамеры вы- воза
	Из гос- лесов	Из местн. лесов и земфонда	Всего	Местное сельское население	промыш- ленность и транспорт	Всего	
1927/28	2.169	501	2.671	844	1.407	2.251	420
1928/29	2.235	385	2.621	780	1.417	2.197	424
1929/30	2.410	301	2.713	851	1.429	2.280	433
1930/31	2.620	284	2.906	871	1.595	2.465	440

По данным той же комиссии т. Долгова вывоз леса из других лесоотпускающих районов, также к 1930-31 (1932-33) г. представляется в следующем виде*):

	Весь отпуск		в т. г. на Украину	
	млн. пуд.	тыс. тонн	млн. пуд.	тыс. тонн
Брянско - смоленский	1.6	27	0,64	10,7
Коростенский	9.5	158	9,5	158,0
Гомельщина	" 4.2	70	2,5	40,0
Итого	15.3	255	12,64	208,7

Если исходить из предположения что весь вывоз деловой древесины из БССР предназначен для Украины (за границу вывозится не деловая древесина, а обработанные пиломатериалы), то общие размеры возможного вывоза деловой древесины на Украину к 1932/33 г. определяются в 648,7 тыс. куб. метр. (22,7 милл. пуд. или 372 тыс. тонн.)**). Однако, приведенные цифры характеризуют лишь только часть ввоза деловой древесины на Украину — ту часть, которая ввозится в необработанном виде. Часть же деловой древесины, ввозимая на Украину в обработанном виде (из числа „потребляемой промышленностью БССР“) — подлежит особому рассмотрению, к которому мы и перейдем.

Выше было указано, что потребление деловой древесины промышленностью и транспортом БССР, составляющее в сумме в 1927-28 г. 1.407 тыс. куб. метр., возрастет к 1930-31 (1932-33) г. до 1.595 тыс. куб. метров. Согласно данным Днепровской экспедиции НКПС'а, потребление деловой древесины БССР. транспортом составляло в 1925-26 г. примерно 388 тыс. куб. метр., и в 1926-27 г. — 400 тыс. куб. метр. Если предположить, что к 1932/33 г. доля транспорта, в соответствии с общим ростом промышленно-транспортного потребления, возрастет незначительно, в пределах скажем, 450 тыс. куб. метр., то доля промышленного потребления окажется равной, примерно, 1,150 тыс. куб. метров.

По данным Днепровской экспедиции НКПС'а выход годного пиломатериала, при переработке деловой древесины из белорусских лесов, составляет около 60%. Таким образом, после потребления деловой древесины промышленностью (а под промышленностью понимается почти исключительно ее лесопильная ветвь), БССР будет располагать 690 тыс. куб. метр. или 24,1 милл. пуд. (395 тыс. тонн) обработанной древесины.

*) „Днепровская Г-Э. станция и т. д“ стр. 218

**) 1 Куб. метр - 35 пудам

Значительная часть из этого количества будет вывезена за границу, а остальное пойдет, главным образом, на Украину; переработаны в готовую окончательную продукцию на месте — будут небольшие количества. По предположениям комиссии т. Долгова, максимальный размер экспорта обработанной деловой древесины следует принять равным 230 тыс. тонн, в соответствии с чем размеры ее потребления на внутреннем рынке (БССР и Украина), определяется в 165 тыс. тонн.

По данным вышеупоминавшейся экспедиции НКПС'а, в настоящее время Украина из БССР вывозится 80 — 85% готовых пиломатериалов из числа размещаемых на внутреннем рынке.

Если распространить этот же процент и на 1932-33 г. то размеры вывоза обработанной деловой древесины на Украину определятся в 130 тыс. тонн.

В заключение — несколько слов о перспективах вывоза дров. По данным комиссии т. Долгова максимальный вывоз дровяной древесины из всех избыточных округов Днепровского бассейна, включая и излишки украинских, северных округов, может составить в (1930-31) (1932-33 г.) 480 тыс. тонн (около 29 милл. пуд.) из этого максимального количества Украина могла бы получить около 300 тыс. тонн (18 милл. пуд.).

Перевозки лесных грузов через шлюз в 1932-33 г. Выше было указано, что общие размеры ввоза деловой древесины на Украину к 1932-33 г. определяются в 370 тыс. тонн необработанной и 165 тыс. тонн обработанной массы. В то же время по данным комиссии т. Долгова, потребность в деловой древесине лесостепного, а частично, и степного районов, лежащих выше шлюзов, для 1924-25 г. определяется в 540 тыс. тонн. Если учесть дальнейший рост этой потребности, то окажется, что потребность превышает возможные размеры привоза; поэтому, рассчитывать на проследование значительных количеств деловой древесины через Запорожский шлюз совершенно не приходится. Из общего количества делового леса, вывозимого на Украину, через шлюз проследуют лишь небольшие количества древесины для нужд некоторых предприятий Николаева и Одессы, по всей вероятности, могущие уложиться в пределы 15 — 20 тыс. тонн.

Однако, кроме леса, идущего для предприятий юго-западной Украины, через шлюз, по всей вероятности, проследуют значительные количества экспортного леса. Определить участие Днепра в общем экспорте леса из БССР сколько-нибудь точно, — в настоящее время не представляется возможным, так как это будет зависеть от того в какие страны пойдет днепровский лес. Максимальное проследование экспортного леса через Запорожский шлюз — 100% его общего количества, т. е. 230 тыс. тонн, а минимальное — по всей вероятности, не ниже 30 — 35% от общего количества т. е. около 80 тыс. тонн. При таком допущении общие размеры проследования деловой древесины (а как увидим впоследствии и всего леса) через Запорожский шлюз в 1932/33 г. определяется в размере от 100 до 250 тыс. тонн.

Дровяная древесина не имеет абсолютно никаких перспектив на проследование через Запорожский шлюз в сколько-нибудь значительных количествах, так как возможные размеры завоза дров, указанные выше в 300 тыс. тонн, значительно ниже потребности в дровах лесостепного района, лежащего выше шлюзов: по данным комиссии т. Долгова, потребность этого района в дровах определялась в 1924-25 г. в 426 тыс. тонн, а в довоенное время — даже в 720 тыс. тонн.

В результате общий размер проследования лесных грузов через Запорожский шлюз для 1932-33 г. определяется от 100.000 до 250.000 тонн (от 6,1 до 15,25 милл. пуд.).

В соответствии с характером лесных грузов, следующих через Запорожский шлюз, следует ожидать, что все перевозки таковых грузов будут осуществляться не в плотах, а в судах.

Перевозки лесных грузов через шлюз в 1945 г. Предположения о перспективах лесных перевозок через шлюз в 1945 г. чрезвычайно затрудняются отсутствием соответствующих данных фактического характера; поэтому наши предположения, в этой части, по необходимости будут носить сугубо ориентировочный характер.

Прежде всего, на основании выводов Днепровской экспедиции НКПС'а, мы должны предположить, что никаких коренных изменений в лесное хозяйство Днепровского бассейна, на протяжении ближайшего 15-й летнего периода, по всей вероятности, внести не удастся, однако значительные улучшения, вне всякого сомнения, будут внесены, и это получит свое отражение прежде всего, в некотором увеличении площади лесосеки и в повышении с'ема древесины с 1 га.

Если предположить увеличение площади лесосеки на 10% и увеличение с'ема на 15% (что, при условии достаточного внимания к нуждам лесного хозяйства и при условии улучшения его техники, представляется вероятным), — то активная часть баланса БССР получит приращение, примерно, в 420-425 тыс. тонн, (26 милл. пуд.). Если предположить далее, что вся эта масса делового леса будет переработана в пиломатериалы и, затем, будет распределена на внутреннем рынке в современных пропорциях, то в таком случае из дополнительных 420-425 тыс. тонн на Украину будет вывезено: $425 \times 0,60 \times 0,80 =$ около 200 тыс. тонн.

Если учесть значительные перспективы развития спроса на деловую древесину в районах, лежащих выше Запорожского шлюза, то придется признать, что вся основная масса дополнительного количества делового леса осядет в пределах Верхнего Днестра и через шлюз не пойдет. Как максимальный размер проследования через шлюз можно принять 25% от всего дополнительного количества, т. е. 50 тыс. тонн. В соответствии с этим и при сохранении вышеуказанных размеров экспорта и его направления (назначения), проследование лесных грузов через Запорожский шлюз для 1945 г. определяется в 150—300 тыс. тонн (в расчет принимаем, попрежнему, 250 тыс. тонн).

В том же случае, если к 1945 году мы сможем отказаться от экспорта Днепровского леса, заменив его лесом из других, скажем, северных районов, — Украина сможет получить дополнительное количество деловой древесины (в обработанном виде) в 230 тыс. тонн. В таком случае эти 230 тыс. тонн проследуют через шлюз далеко не полностью; можно предположить, что в район, лежащий ниже шлюзов, из этого количества будет завезено не больше 20-25%, т. е. не больше 45—55 тыс. тонн. В таком случае общее проследование лесных грузов через Запорожский шлюз для 1945 г. определяется, учитывая 15-20 т. тонн необработанной деловой древесины, в 60—75 тыс. тонн (в расчет принимаем 70 тыс. тонн).

Перевозки дровяной древесины, как безусловно не имеющие никаких перспектив на массовую перевозку через Запорожский шлюз, — мы не подвергаем специальному рассмотрению.

Б. Перспективы перевозок хлебных грузов

В довоенное время хлебные грузы занимали второе, после леса, место в общем грузообороте Днепровской системы. Средний размер перевозок хлебных грузов за год предвоенного семилетия определяется в 1.254,9 тыс. тонн, при минимуме 898,3 тыс. тонн в 1912 г. и при

максимуме 1.687,1 тыс. тонн в 1913 г. При этом, общие размеры хлебных перевозок имели ярко выраженную тенденцию к повышению. Если оставить в стороне 1908 и 1912 г.г. как недостаточно урожайные, то динамика хлебного грузооборота за предвоенное семилетие представится в виде следующего ряда (тыс. тонн): 1116. 1266, 1424, 1453. 1687.

Заметим еще, что в предвоенные годы основная масса перевозок хлебных грузов приходилась на Нижний Днепр (кругло — 80%).

В последние годы, в связи с изменениями, внесенными революцией в сельское хозяйство, а также в связи с недородами в степной полосе УССР, перевозки хлебных грузов осуществляются в незначительных, по сравнению с довоенными, размерах. В 1925 г. было перевезено 204 тыс. тонн, в 1926 г. — 244 тыс. тонн, в 1927 г. — 115 тыс. тонн, а в 1928 г. — всего 64 тыс. тонн, что составляет 5,1% от среднегодового размера перевозок последнего предвоенного семилетия. В связи с этим хлебные перевозки уступают и второе место (прочим грузам).

Перспективы развития перевозок хлебных грузов через Запорожский шлюз определяются различными авторами весьма неодинаковыми цифрами. Так, записка Управления Днепрогостроя *) определяла проследование через Запорожский шлюз (для 1932-33 г.) в 50 — 68 милл. пуд. экспортного хлеба (820 — 1114 тыс. тонн) (движение вниз по Днепру). Записка инж. Гридунова **) определяет эту же величину в 53 милл. пуд. (670 тыс. тонн) для 1930 г. и в 125 милл. пуд. (2.050 тыс. тонн) для 1940 г. Записка инж. Алексеева ***) определяет проследование хлебных грузов в 120 милл. пуд., а „в будущем“ даже в 175 милл. пуд. (2000 — 2870 тыс. тонн). В то же время, вышеупоминавшаяся записка ЮжРК, определяет проследование хлебных грузов через Запорожский шлюз для 1933 г. в 377 тыс. тонн (23 милл. пуд.).

Попытаемся подойти к выявлению возможных размеров проследования хлебных грузов через Запорожский шлюз, основываясь на результатах изучения зернового хозяйства районов Днепровского бассейна, произведенного экономической экспедицией НКПС'а, и принимая во внимание некоторые иные данные, опубликованные в более позднее время.

Общая характеристика сельского хозяйства районов Днепровского бассейна в свете материалов Днепровской экспедиции НКПС'а сводится к следующему. В северной части бассейна имеет место картофельно-травопольный уклон хозяйства, с развитием технических культур, большим удельным весом молочного скотоводства и свиноводства. В центральной лесостепной части имеет место высокое значение корнеклубнеплодов (сахарная свекла), при повышенном удельном весе полевого хозяйства и при довольно развитом животноводстве. На юге — в Степи — имеет место резко выраженный экстенсивный зерновой тип хозяйства с усилением мясного направления в животноводстве.

В силу целого ряда причин, относящихся, главным образом, к весьма низкой технике производства, урожай зерновых хлебов как на Украине и в СССР, так и в районах Днепровского бассейна, представляются весьма низкими, что достаточно наглядно выявляется из следующей справки ****):

*) Пояснительная записка к таблице вероятного грузопотока экспортного хлеба по Днепру.

**) Краткие соображения о грузообороте через шлюзы Днепровской гидро-станции.

***) Экономическая записка о сверхмагистрализации водного пути Киев — Херсон. Все цитирую по докладу Л. Яснопольского: „Перспективный грузооборот по р. Днепру и его притокам и т. д.“.

****) Развитие сельского хозяйства Украины за пятиріччя (1928-29 — 1932-33 р.р.) стор. 26.

Средний сбор зерновых хлебов с 1 десятины составляет:

в Голландии	188 пудов	во Франции	97 пудов
„ Бельгии	178 „	„ САСШ	62 „
„ Германии	128 „	„ СССР	42 „
„ Японии	101 „	на Украине	54,5*) „

Таким образом, мы видим, что современные украинские урожаи, — кстати, весьма близкие к довоенным, — в 2,3 и даже в $3\frac{1}{2}$ раза меньше соответствующих урожаев в странах с передовым, культурным сельским хозяйством.

Как известно, современное состояние нашего сельского хозяйства не отвечает тем требованиям, какие к нему предъявляют бурно развивающаяся промышленность, города и вообще вся страна в целом. Чрезвычайная отсталость сельско-хозяйственной техники определяет чрезвычайно низкую урожайность, почему современное сельское хозяйство не может дать необходимых народному хозяйству количеств технических и продовольственных культур, в частности хлеба.

В целях разрешения создавшегося с сельским хозяйством положения высшими хозяйственными органами намечается (а частично уже и выполняется) целый ряд мероприятий, имеющих своей целью поднять наше сельское хозяйство на более высокий технико-экономический уровень. Так, кроме широко осуществляемой коллективизации сельского хозяйства, брошен лозунг об удвоении урожайности за десятилетие и об увеличении урожайности за текущее пятилетие на 30-35%.

Во исполнение этой директивы, пятилетний план развития сельского хозяйства УССР намечает следующее увеличение урожайности:

по озимой пшенице на	53,4%
„ яровой „ „	47,7%
„ ржи на	25,1%
„ овсу „	34,1%
„ ячменю на	47,4%

В соответствии с этим, средний сбор хлебов с десятины, дающий в настоящее время 54,5 пуд. к концу текущего пятилетия, т. е. к 1932-33 г., достигнет, примерно, 75 пуд. с десятины.

В определении генеральных перспектив зернового хозяйства Днепро-Днепровского бассейна мы исходим из допущения, что в течение рассматриваемого нами периода директива об удвоении урожайности будет выполнена не только полностью, но даже с превышением. Мы допускаем, что в течение ближайших 15 лет урожайность увеличится в 3 раза, по сравнению с современной, и, таким образом, подойдет вплотную к уровням урожайности в странах с передовым, культурным сельским хозяйством.

В отношении распределения земель сельско-хозяйственного пользования мы, условно, допускаем сохранение размеров посевной площади находящейся под зерновыми хлебами, предполагая, что расширение площадей, занятых под техническими культурами, будет возмещаться более полным использованием всей земельной площади, в связи с переходом на многополье и, частично, использованием земель, ранее занятых лесами местного значения.

Хлебофуражный баланс. На основании подсчетов Днепровской экспедиции НКПС'а, хлебофуражный баланс районов Днепровского бассейна для 1925 и средненормального довоенного годов представляется в следующем виде:

*) Средняя за пятилетие 1923 — 1927 г.г.

тысячи пудов

Показатели Районы	Валовой сбор	Расход на обсемене- ние полей	Расход на корм скоту	Потребле- ние сель- ским насе- лением	Всего из- расходова- но в сельск. хозяйстве	Потребле- ние город- ским насе- лением	Чистый из- быток (+) или недо- статок (-)
Баланс за 1925 г.							
Лесной р-н *)	193.828,6	37.475,1	50.172,4	140.559,8	228.207,3	16.157,3	- 50.536,0
Лесостепь	494.822,2	53.200,9	60.291,2	207.914,0	321.406,1	25.009,8	+148.406,3
Степь	243.472,4	27.878,2	36.015,1	72.775,6	136.668,9	11.760,7	+ 95.052,8
Итого	932.123,2	118.554,2	146.478,7	421.249,4	686.282,3	52.927,8	+192.923,1
Баланс за средне- нормальный (до- военный) год							
Лесной р-н	168.843,8	37.475,1	50.172,4	140.559,8	228.207,3	16.157,3	- 75.520,8
Лесостепь	397.498,9	53.201,9	60.291,2	207.914,0	321.407,1	25.009,8	+ 51.082,0
Степь	251.470,7	27.878,2	36.015,1	72.775,6	136.668,9	11.760,7	+103.041,1
Итого	817.813,4	118.552,2	146.478,7	421.249,4	686.283,3	52.927,8	+ 78.602,3

В примечании к балансу экспедиция НКПС^а указывает на то, что оба хлебофуражных баланса носят ориентировочный характер и могут быть использованы лишь как побочный материал. И действительно, если баланс 1925 г. (основной в расчетах Днепровской экспедиции) более или менее показателен, так как построен на данных за соответствующий год, то расходная часть баланса за средненормальный (довоенный) год, механически перенесенная из баланса 1925 года, попросту, необоснована и, по всей вероятности, существенно отличается от действительности. Для обоснования наших сомнений достаточно указать на следующие обстоятельства.

По подсчетам ЮжРК, опубликованным в работе „Перспективы экспорта хлеба из южного района“, превышение вывоза над ввозом по 9 украинским губерниям в довоенное время (средние данные за 1909 — 1913 г.г.) составляло 379,7 милл. пуд. Если учесть то, что в пределах Днепровского бассейна сосредоточены все основные производящие хлеб округа, то чрезвычайная преуменьшенность чистого остатка за средненормальный довоенный год, выведенного Днепровской экспедицией НКПС^а, станет очевидной. Серьезные сомнения вызывает и правильность построения расходной части этого же баланса, в частности, приравнивание современного потребления хлеба сельским населением — довоенному; это противоречит общеизвестному факту значительного увеличения потребления хлеба сельским населением в настоящее время по сравнению с довоенным.

В результате статистического „опробывания“**) баланса за 1925 год мы пришли к заключению, что этот последний значительно ближе к действительности, хотя также не лишен некоторых, подчас весьма существенных недостатков.

Не считая возможным загромождать изложение подробностями технических приемов статистического „опробывания“ баланса экспедиции НКПС^а, мы ограничимся приведением нашего общего по нему заключения.

*) Без Курской губ.

**) Полная проверка баланса не предоставляется возможной, так как в его основу положены неопубликованные материалы ЦСУ.

Основным недостатком баланса за 1925 год является преуменьшение размеров валового сбора по УССР и БССР, в общей сложности дающее около 107 милл. пуд. (Наиболее резкое расхождение между „балансом“ и отчетными данными Ц.С.У. обнаружилось по валовому сбору БССР: вместо 103,2 милл. пуд., значащихся по данным Ц.С.У., в баланс включено только 60,8 милл. пуд). В расходной части — преуменьшен расход на обсеменение (миллионов на 20-30) и значительно недоучтено скормливание хлеба скоту и птице — миллионов на 80-100. Потребление хлеба городским населением учтено в общем, правильно, хотя некоторое преувеличение его возможно. В результате всех этих неточностей, сальдо баланса нуждается в поправке, в сторону увеличения, примерно на 50-70 миллионов пудов.

Однако, несмотря на все эти погрешности, мы сочли возможным использование баланса Днепровской экспедиции НКПС'а конечно, с учетом только что изложенных поправок.

Из рассмотрения хлебофуражного баланса экспедиции НКПС'а (с нашими поправками) мы можем сделать следующие выводы:

1. Хлебофуражный баланс Днепровского бассейна сводится, безусловно, с положительным сальдо. Исчисленная в балансе величина этого избытка, хотя и представляется несколько преуменьшенной, но все же достаточно показательна. С учетом наших поправок следует признать, что в настоящее время Днепровский бассейн имеет возможность выбрасывать за свои пределы значительные количества хлеба, измеряемые масштабом 250 миллионов пудов в год.

2. Районами, производящими основные массы товарного хлеба, вывозимого за пределы районов бассейна, являются Лесостепь и Степь.

3. Лесной район является районом несколько недостаточным или, в лучшем случае, самоудовлетворяющимся.

Перспективы хлебофуражного баланса. Попытаемся, путем краткого рассмотрения перспектив отдельных статей, подойти к построению хлебофуражного баланса районов Днепровского бассейна на 1932-33 и 1945 г., конечно, в самом общем и приближенном виде.

Валовой сбор, в соответствии с вышеуказанными выше предположениями относительно урожайности и посевной площади, возрастет к 1932-33 г. до 1.400 милл. пуд. и к 1945 г. до 3.100 милл. пуд.

Расход на обсеменение полей — почти не изменится. Можно лишь только предположить небольшое увеличение расхода в связи с более тщательной предварительной очисткой и сортировкой зерна, предназначенного к высеванию.

Расход на корм скоту — безусловно возрастет. По предположениям Наркомзема, на протяжении текущего пятилетия количество скота, на территории Украины увеличится следующим образом (против 1928-29 г.):

лошади рабочие	на 2,6%
крупный рогатый скот	„ 11,3%
свины	„ 83,2%
птица	„ 33,9%

Нам представляется вполне вероятным, что в связи с превышением за проектированных пятилетним планом темпов развития промышленности и простирающемся отсюда более быстрым темпом роста городского населения и размеров экспорта (большая потребность в импортном оборудовании), — принятые в пятилетнем плане темпы развития животноводства окажутся недостаточными, и, поэтому, явится настоятельная необходимость в значительном превышении ранее за проектированных темпов. В связи с этим, следует признать, что к концу пятилетия произойдет значительное увеличение скормливания хлеба скоту, ориенти-

ровочно расцениваемое нами в 35-40%. Таким образом, потребление хлеба на корм скоту определяется нами для 1932-33 года в 200 милл. пудов.

Какие сдвиги в области животноводства и птицеводства произойдут к 1945 году — в настоящее время нельзя учесть сколько-нибудь точно. Однако, в связи с принятым выше увеличением урожайности зерновых хлебов и неизбежно связанной с этим интенсификацией всего сельского хозяйства, главнейшим признаком которой является развитие животноводства, а также учитывая значительный рост городов и необходимость интенсификации нашего экспорта, направленной к полному замещению вывоза зерна вывозом продуктов различных ветвей животноводства и птицеводства, — следует признать, что развитие этих последних будет происходить более быстрым темпом, нежели развитие зернового хозяйства. Можно предположить, что к 1945 году животноводство и птицеводство возрастет настолько, что скормливание хлеба возрастет против настоящего времени (1925-26 года) в 6-7 раз и, таким образом, составит 1.500—1.700 милл. пуд. (в баланс включаем 1.600 миллионов пудов).

Потребление сельским населением — имеет значительные перспективы для своего развития. В самом деле: в то время как годовое потребление хлеба на 1 душу населения составляет в (1925-26 г.) *):

в Германии	353	кггр.
во Франции	411	„
в Чехо-Словакии	407	„
в Швеции	473	„
в Дании	791	„

У нас, в производящей полосе Союза, куда входит и Украина, потребление хлеба сельским населением, в том же 1925-26 г. составляло всего 246-249 кггр. **).

Исходя, примерно, из германских норм потребления хлеба, а также учитывая значительный прирост сельского населения, условно определяемый за 15-летний период в 25-30%, можно предположить, что абсолютная величина потребления хлеба сельским населением возрастет к 1945 году в $1\frac{3}{4}$ -2 раза и составит, таким образом, около 800 милл. пудов.

К 1932-33 г. потребление хлеба сельским населением возрастет значительно меньше и, по всей вероятности, абсолютная величина его не выйдет из пределов 550 милл. пудов.

Потребление городским населением — будет возрастать еще более быстрым темпом, в связи с увеличением нормы душевого потребления и чрезвычайно быстрым ростом городов. Можно предположить, что к 1932-33 г. потребление хлеба городским населением возрастет, примерно на 35-45% и к 1945 г. — в три раза. Таким образом, абсолютная величина этой расходной статьи определяется для 1932-33 г. в 70-75 милл. пуд. и для 1945 г. — в 150 милл. пудов.

Построенный на основе изложенных допущений хлебофуражный баланс районов Днепровского бассейна для 1932-33 и 1945 г. г. представляется в следующем виде:

Прежде чем перейти к последующему изложению, заметим, что принцип пропорциональности, положенный в основу порайонного распределения прироста отдельных статей баланса, — далеко не точно отображает тенденции развития зернового хозяйства и хлебофуражного баланса отдельных районов Днепровского бассейна. Так, зерновые культуры

*) Статистический справочник СССР „1927“ стр. 484.

**) Там же стр. 314-315.

Показатели Районы	Валовой сбор	Расход на обсе- менение	Расход на корм скоту и птице	Потреб- ление сельским наследо- нием	Потреб- ление городск. наследо- нием	Сумма расхода	Избыток (+) или недо- статок (-)
(миллионы пудов)							
1932 - 33 г. *)							
Лесной район. . .	310	40	110	185	25	360	— 50
Лесостепь	730	65	140	270	35	510	+ 220
Степь	360	40	80	95	15	230	+ 130
Итого	1.400	145	330	550	75	1.100	+ 300
1945 г. *)							
Лесной район. . .	700	40	550	265	45	900	— 200
Лесостепь	1.600	65	650	400	75	1.190	+ 410
Степь	800	45	400	135	30	610	+ 190
Итого	3.100	150	1.600	800	150	2.700	+ 400

имеют много хуже перспективы в интенсивном лесном районе, чем, скажем, в Степи; животноводство и птицеводство — как раз наоборот, имеют лучшие перспективы именно в лесном районе и т. д. Принципом пропорциональности мы воспользовались лишь только потому, что не располагаем данными, достаточными для исчерпывающего суждения о перспективах развития отдельных отраслей сельско-хозяйственного производства по различным районам Днепровского бассейна. Так как допущенный нами принцип пропорциональности меньше всего отражается на центральном, основном в наших подсчетах районе — Лесостепном, то с этим принципом можно мириться.

Перевозки хлебных грузов через шлюз. В свете составленных нами наметок хлебофуражного баланса на 1932-33 и 1945 г. г., перспективы взаимосвязи хлебофуражных балансов отдельных районов Днепровского бассейна и связи их с балансами иных районов, представляются в следующем виде. Единственный недостаточный район — лесной — расположен в непосредственной близости к Лесостепи; все недостающее лесному району количество хлеба, поэтому, будет завозиться из Лесостепи. Из этого же Лесостепного района будут вывозиться значительные количества хлеба в северо-восточную часть Украины (Харьков) и в недостаточные уезды Курской и др. северных (непосредственно к лесному району прилежащих) губерний.

В соответствии с выявленными размерами недостатка, лесной район должен в 1932-33 году дополнить, и при том именно из лесостепного района, около 50 милл. пудов хлеба. Из этого же лесостепного района будет выдано в недостаточные уезды Курской и др. губ. (вообще севера) также около 40-50 милл. пудов. Кроме того, представляется весьма вероятным некоторый вывоз хлеба в северо-восточные округа Украины (в пределах 10 милл. пуд.). Все остальное количество может быть вывезено за-границу.

В зависимости от того, в какие страны будет производиться экспорт хлеба, — грузовые потоки его внутри бассейна могут изменять свою конфигурацию. Мы, условно, допускаем, что основная масса экспорта пойдет Днепром, а через сухопутную границу сможет пойти лишь хлеб из 7-8 приграничных лесостепных округов. Более тщательное изучение

*) Не имея возможности сделать более точную разбивку — допускаем равномерное распределение прироста всех статей по району.

этого вопроса, произведенное комиссией тов. Долгова, привело к приблизительно таким же результатам:

„Сопоставление стоимости доставки водным или смешанным водно-железнодорожным путем до Херсона со стоимостью доставки хлеба до наиболее близкого южного порта чисто железнодорожным путем позволяет наметить довольно значительную территорию, из которой выгоднее будет отправлять хлеб водою по Днепру, чем прямым железнодорожным путем. В этот район войдут целиком следующие современные округа Украины. Коростенский, Киевский, Черниговский, Неженский, Белоцерковский, Шевченковский, Прилукский, Кременчугский, Лубенский, Роменский, Полтавский, Днепропетровский и частично округа: Бердичевский, Уманский, Зиновьевский, Конотопский, Сумской и Харьковский“ *).

При рассмотрении перспектив проследования хлеба через Запорожский шлюз, Госплан определил (а СТО подтвердил) его размеры в 1 милл. тонн (61 милл. пудов). Если допустить, что из 100-110 милл. пудов, определенных нами к экспорту из лесостепного района, 40-50 милл. пудов пойдет частью через сухопутную границу, а частью, из крайне-западных округов, чисто железнодорожным путем к южным портам, — то, в таком случае, наши расчеты не разойдутся с расчетами Госплана СССР.

Таким образом, проследование хлеба через Запорожский шлюз для 1932-33 г. мы принимаем равным 60 (61) милл. пудов (1 милл. тонн).

Перейдем к рассмотрению перспектив проследования хлеба через Запорожский шлюз в 1945 году.

Взаимосвязь между районами, к этому времени, представляется в следующем виде:

Лесостепной район выдает 200 милл. пуд. в лесной район и, кроме того, надо полагать, около 90-100 милл. пуд. будет вывезено в прилежащие к лесному району недостаточные уезды Курской и др. губерний, а также в крупные центры северо-восточной Украины (Харьков). Таким образом, на долю экспорта остается около 110-120 милл. пудов. Если предположить, что из этого количества будут вывезены через сухопутную границу и доставлены — чисто-железнодорожным путем к южным портам те же, что и в 1932-33 г. 40-50 милл. пуд., то общие размеры проследования хлеба через Запорожский шлюз в 1945 г. определяются, примерно, в 60-80 милл. пуд. или от 1 до 1,3 милл. тонн.

Учитывая вероятность более быстрого роста хлебного дефицита в лесном районе, что находится в связи с перспективами более глубокой и более быстрой интенсификации сельско-хозяйственного производства в этом районе и что вызовет снижение экспортных излишков в лесостепном районе — проследование хлеба через Запорожский шлюз для 1945 года, также как и для 1932-33 г., мы принимаем равным 1 милл. тонн (60-61 милл. пудов).

Вопрос о путях следования хлебных грузов из степного района к портам Черного моря и внутри района — мы не подвергаем специальному рассмотрению, предполагая, что все хлебные излишки этого района целиком пойдут на экспорт и при том будут вывезены без всякого участия Запорожского шлюза.

В. Перспективы перевозок нефтяных грузов.

В грузообороте Днепровской системы нефтяные грузы никогда не имели существенного значения. Так, в 1913 г. было перевезено 6 тыс.

*) „Днепровская гидро-электрическая станция“ и т. д. стр. 219. Комиссия т. Долгова рассматривала только экспорт через порты Черного моря.

тонн, в 1926 г. — 2,8 тыс. тонн, в 1927 году — 5 тыс. тонн, в 1928 году (плановая цифра) — 4,0 тыс. тонн.

В то же время в грузообороте р. Волги нефтяные грузы занимают весьма значительное место и составляют крупную абсолютную величину. Так, в среднем за год трехлетия 1911-1913 г.г. Волгою было перевезено 4.654 тыс. тонн (283,9 милл. пуд.) и в среднем за год пятилетия 1924-1928 — 3.441 тыс. тонн (или 209,9 милл. пудов).

В связи с созданием непрерывного водного пути, связывающего обширный район Верхнего Днепра с Черным морем, с одной стороны, и в связи с сооружением нефтепровода Грозный—Туапсе с другой, — вполне естественно ожидать значительного развития перевозок нефтяных грузов по Днепровской водной системе, хотя и во много меньших, по сравнению с волжскими, масштабах.

Следует иметь в виду, что на воду могут перейти только керосин, моторное топливо, смазочные и т. п. продукты. Продукты же, так называемые „гарные“ (масло, бензин и т. п.), плохо выдерживающие перегрузки, боящиеся утечки и порчи от воды (а это, при перевозке наливом по водным путям, покуда-что, неизбежно), — на воду не перейдут и, попрежнему, будут доставляться, в основной своей массе, по железным дорогам.

При определении района тяготения к Днепру для нефтяных грузов, как известно, вывозимых из района Грозного или Баку, необходимо иметь в виду четыре следующих возможных способа их доставки на территорию Днепровского бассейна:

1) из Грозного в Туапсе (железной дорогой или нефтепроводом), затем по Черному морю в Херсон и далее вверх по Днепру;

2) из Грозного непосредственно к месту потребления, исключительно по железной дороге;

3) из Грозного до Туапсе, по Черному морю до Одессы и далее по железной дороге;

4) из Баку по Каспийскому морю, вверх по Волге и далее по железной дороге.

Весьма подробные расчеты Днепровского госпароходства*), построенные на основании учета всех указанных четырех возможных путей доставки и с учетом различных железнодорожных тарифов (довоенного и действовавшего в 1926-27 г. он же и современный), — показали, что районом тяготения к Днепру, для нефтяных грузов, является обширная территория, ограниченная, примерно, следующими пунктами: с востока — Лозовая, Харьков, Курск, Новозыбков и с запада — Пятихатка, Зиновьевск, Калиновка, Коростень (район тяготения для керосина — основного нефтяного груза).

„... возможный район распространения керосина с Днепра определяется таким образом: юго-восточный угол Одесской губ., прилегающий непосредственно к Днепру (завоз по жел. дороге с Днепровских пристаней в Одесскую губ. почти исключается, т. к. более выгодным представляется жел. дор. снабжение из Одессы и Николаева); Екзтери-нославская губ. за исключением небольшой юго-восточной части, примыкающей к Азовскому морю, куда товары могут поступать через Бердянск и Мариуполь; Полтавская губ., отдельные части Харьковской и Курской губ., Черниговская губ. — частью по жел. дороге, частью водой; отдельные пункты Волынской губ.; в Гомельской губ. и в Белоруссии захватываются, главным образом, районы, лежащие вдоль притоков

*) „Перспективы развития нефтяных перевозок по Днепру“. Записка.

Днепра. (Припяти, Сожа, Березины), а жел. дор. отправки с приднепровских пристаней возможны здесь лишь в ограниченном размере^{*)}.

„Если принять тариф, действовавший в 1922-23 году, т. е. с повышением на 25%, то сфера жел. дорожного завоза керосина с Днепра заметно расширится; является возможность отправок из Александровска почти до Славянска и Курска, захватываются окраинные части Брянской губ.; с верховьев Днепровской системы вывоз возможен за Минск^{**)}).

На основании более поздних подсчетов Управления Днепровского Госпароходства^{**)}, принятых ЮжРК и вошедших в пятилетний план народного хозяйства Украины, проследование нефтяных грузов через Запорожский шлюз к 1932-33 г. определялось в 360,6 тыс тонн.

Однако, в связи с более быстрыми темпами коллективизации и индустриализации сельского хозяйства, принятыми в последнее время, и связанным с этим большим распространением тракторов, автомобилей и т. п., в настоящее время выявляется, что запроектированные Днепровским Госпароходством и Южным Районным Комитетом размеры потребления нефтяных продуктов в районе, тяготеющем к Днепру (имеем в виду только район, лежащий выше шлюзов) — будут превзойдены. В соответствии с этим, вышецитированный сборник комиссии т. Долгова указывает, что Госпланом СССР проследование нефти через Запорожский шлюз для 1932-33 г. определено в 450 тыс. тонн. Мы также останавливаемся на этой цифре, хотя возможность ее превышения представляется достаточно вероятной.

Всякие предположения в отношении перспектив проследования нефти через Запорожский шлюз для 1945 г. чрезвычайно затрудняются вследствие неизвестности размеров роста потребления нефтяных продуктов внутри сельского хозяйства (главным образом техническое применение), с одной стороны, и неизвестности перспектив взаимоотношений нашей нефтепромышленности с мировым нефтяным рынком: быть может, в связи с истощением нефтяных запасов в других странах мы к тому времени станем гегемоном и будем вывозить большие количества нефти за границу, а быть может, в связи с развитием способов получения искусственной нефти из бурых углей наша нефть совершенно не будет вывозиться на внешний рынок и будет целиком, или по-преимуществу, размещаться внутри страны, и т. д.

Если допустить, что потребление нефтяных продуктов будет расти пропорционально росту урожайности, то, в таком случае, общее потребление нефтепродуктов в пределах района, тяготеющего к Днепру, а отсюда и проследование нефтепродуктов через Запорожский шлюз в 1945 г. определится в 1 милл. тонн.

В свете намечающихся перспектив автомобилизации страны и тракторизации и вообще механизации сельского хозяйства, выведенная нами цифра представляется не только не преувеличенной но, наоборот, преуменьшенной. Только лишь в связи с недостаточной определенностью перспектив нефтяного рынка СССР и заграницы мы сохраняем проследование нефтяных грузов через Запорожский шлюз в 1945 г. в выше определенном размере—1 милл. тонн или 60 милл. пудов.

Г. Перспективы перевозок прочих грузов.

Кроме рассмотренных в предшествующем изложении перспектив перевозок трех основных грузов, при определении перспектив грузооборота Запорожского шлюза следует иметь в виду и ряд иных менее су-

^{*)} „Перспективы развития нефтяных перевозок по Днепру“ стр. 28-29.

^{**)} „Соображения о грузообороте водных путей Днепро-Бугского бассейна“.

щественных, с количественной точки зрения, грузов. Так, по предположениям ЮжРК, в 1932-33 г. по Днепру будут перевозиться: сахар, в количестве 24,6 тыс. тонн (сверху вниз), импортные товары, в количестве 98,6 тыс. тонн (снизу вверх) и „прочие“, в количестве 77,8 тыс. тонн вверх по течению и 45,9 тыс. тонн вниз по течению (10% от общей массы грузопотока).

Госплан, объединяя сахар, импортные товары и „прочие“ в одну группу, определил их общее проследование через шлюз следующими цифрами: вверх по течению — 250 тыс. тонн и вниз по течению 150 тыс. тонн.

Не располагая никакими данными по этому вопросу, мы принимаем данные Госплана для 1932-33 г. и условно удваиваем их к 1945 г. Таким образом, размеры проследования прочих грузов через Запорожский шлюз определяются следующими цифрами:

1932-33 г.			1945 г.		
Вверх	250	тыс. тонн	Вверх	500	тыс. тонн
Вниз	150	„ „	Вниз	300	„ „
Итого	400	„ „	Итого	800	„ „

Д. Общие перспективы перевозок через Запорожский шлюз.

В результате предшествующего изложения, общий грузооборот Запорожского шлюза представляется в следующем виде:

(Тысячи тонн)

Вид груза	1932-33 г.			1945 г.		
	Вверх	Вниз	Итого	Вверх	Вниз	Итого
Лес	—	250(100)	250(100)	—	70(250)	70(250)
Хлеб	—	1.000	1.000	—	1.000	1.000
Нефть	450	—	450	1.000	—	1.000
Прочие	250	150	400	500	300	800
Итого	700	1.250(1400)	1950(2.100)	1.500	1.370(1.550)	2.870(3.050)

Из рассмотрения приведенной таблицы мы можем сделать следующие выводы:

1. Общие размеры грузооборота Запорожского шлюза определяются для 1932-33 г., примерно, в 2 милл. тонн и лишь в сравнительно отдаленной перспективе достигают 3 милл. тонн. В том случае, если мы примем в расчет максимальные из возможных размеров грузооборота (по хлебу не 1 милл. тонн, а 1,3 милл. тонн, по лесу не 250, а 330 тыс. тонн, большие количества нефтяных и прочих грузов), то и тогда общая величина проследования грузов через Запорожский шлюз, повидимому, не превысит 4 миллионов тонн.

2. Лес и хлеб, основные грузы в довоенном и современном грузообороте всей Днепровской системы, сохраняют крупное значение в грузообороте Запорожского шлюза, хотя абсолютные размеры перевозок этих грузов представляются, по сравнению с первоначальными предположениями, несколько пониженными (особенно по лесу). Состав лесных грузов существенно меняется: плотосплав необработанной древесины, также как и частичная ее перевозка в судах почти целиком замещаются перевозками обработанных пиломатериалов в судах.

3. Кроме „старых“ грузов (лес, хлеб), превращение Днепра в сплошную магистраль обуславливает привлечение на него новых грузов—

ранее совсем не перевозившихся, либо перевозившихся в ничтожных количествах (нефть, импортные и т. д.). Перспективы перевозок нефти через шлюз складываются настолько благоприятно, что в будущем нефть, по всей вероятности, займет одно из первых мест в общем грузообороте Запорожского шлюза.

4. С точки зрения равномерности движения грузов по направлениям движения (вверх и вниз по течению) перспективы представляются неблагоприятными. Если оставить в стороне нефть, перевозимую в специальных судах и при том только в направлении снизу вверх, — то отношение потока грузового направления (сверху вниз) к потоку обратного направления окажется равным

$$\begin{array}{l} \text{для 1932-33 г.} \dots\dots\dots 1400:250 = 5,6:1 \\ \text{и для 1945 г.} \dots\dots\dots 1550:500 = 3,1:1 \end{array}$$

Неравномерность распределения перевозок, отчасти, сглаживается тем, что большие количества перевозок приходятся на направление сверху вниз.

5. Сопоставляя выявленные в настоящей статье перспективы грузооборота Запорожского шлюза в 1945 г. (3 или, как максимум, 4 милл. тонн) с его грузопропускной способностью (от 4,66 до 5,91 милл. тонн)*); мы должны признать, что все возможные, с точки зрения открывающихся в настоящее время перспектив, размеры грузооборота Запорожского шлюза — укладываются в установленную Управлением Днепровского Строительства, грузопропускную способность шлюза.

*) См. Бюллетень Днепростроя № 2-3, статья инж. Е. Александровской.